Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Værdifulde Kulturmiljøer i Slagelse Kommune 2025

Lokalt Kulturmiljøråd

Vårby Å ved Hemmeshøj

Værdifulde Kulturmiljøer i Slagelse Kommune 2025

Ansvarshavende redaktører: Jane Kjølbye, Helle Ålsbøl

Redaktion: Jane Kjølbye, Helle Ålsbøl

Skribenter: Christian Balslev, Søren Hjorth-Jensen, Niels-Jørn Dyhr, Maria Mejer, Christoph Klinger, Jane Kjølbye, Helle Ålsbøl

Layout: Ulla Otbo, Slagelse Kommune

Tryk: Lasertryk

Oplag: 5000 bøger

Foto: Slagelse Kommune, Bevaringsforeningen for Korsør og Omegn og Lokalt Kulturmiljøråd. Enkelte fotos er fra Colourbox.

2025 – Tekst og billeder:
Ophavsretten til illustrationer og billeder tilhører Slagelse Kommune, nævnte fotografer, institutioner og arkiver, der er angivet ved enkelte billeder eller artikler. Ophavsretten til tekster tilhører de nævnte forfattere og Slagelse Kommune samt redaktørerne.

Skulle vi have overset en kreditering, beder vi om overbærenhed. Det skyldes i givet fald manglende information eller viden.

ISBN: 97887-992

Lokalt Kulturmiljøråd i Slagelse Kommune

SLAGELSE
KOMMUNE

Bisserup

Indholdsfortegnelse

Forord 5

Lokalt Kulturmiljøråd i Slagelse Kommune 6

Hvad skal vi med kulturmiljøer? 7

Introduktion og vejledning 9

Oversigtskort 10

Værdifulde Kulturmiljøer i Slagelse Kommune 2025 13

Agersø 14
Basnæs 16
Boeslunde 20
Borreby 22
Bøstrup 26
Eggeslevmagle 28
Espe 30
Fårdrup 32
Gammel Forlev 34
Gerlev 36
Hallelev 38
Havrebjerg 40
Hejninge 42
Hemmeshøj 44
Holsteinborg 46
Høve 52
Kirkerup 54
Korsør Færgehavn 56
Korsør Fæstning 58
Korsør Isbådsstation 62
Lorup 64
Næsby ved Stranden 66
Omø 68
Skovsgård 72
Skørpinge 74
Slots Bjergby 76
Sludstrup 78
Sprogø 80
Tude Ådal 84
Venslev 86
Vester Bøgebjerg 88
Øster Stillinge 90

Revidering af kulturmiljøer i 2020 92

Nye kulturmiljøudpegninger i Slagelse Kommune 93

Lokalt Kulturmiljøråds forslag til nye udpegninger 94

Baggrund for begrebet kulturmiljø 98

Hvor kan jeg læse mere? 99

Agersø Havn

Forord

Bogen "Værdifulde Kulturmiljøer i Slagelse Kommune 2025" er skrevet af Lokalt Kulturmiljøråd i et samarbejde med Slagelse Kommune, Bevaringsforeningen for Korsør og Omegn, Skælskør Bevaringsforening, Slagelse Bevaringsforening, Slagelsearkiverne, DN Slagelse og Museum Vestsjælland.

Kulturmiljøerne er udpeget af kommunen i 2019-2020. Forud for udpegningerne gennemgik og opdaterede Slagelse Kommune de enkelte udpegninger ved hjælp af metoden KulturMiljø-metoden, der er anbefalet af Slots- og Kulturstyrelsen. Gennemgangen skete i samarbejde med Museum Vestsjælland. Udpegningerne kan ses i deres fulde tekst på Slagelse Kommunes hjemmeside i den gældende kommuneplan.

Bogen formidler de 32 udpegede kulturmiljøer med kort og fotos og fortæller interesserede læsere om, hvad det vil sige, at et område udpeges som kulturmiljø. Begrebet kulturmiljø har været tilknyttet forskellige administrative instanser igennem tiden, og derfor indeholder bogen også lidt historik. Lokalt Kulturmiljøråd foreslår desuden en række nye kulturmiljøudpegninger.

Med "Værdifulde Kulturmiljøer i Slagelse Kommune 2025" håber vi, at flere borgere får kendskab til vores kulturmiljøer, der repræsenterer vores fælles kulturarv og byder på interessante oplevelser.

God fornøjelse,

Fmd. for Lokalt Kulturmiljøråd i Slagelse Kommune 2021-2025

Helle Ålsbøl, Cand. Mag.
Museumsinspektør Museum Vestsjælland

Lokalt Kulturmiljøråd i Slagelse Kommune

Slagelse Kommunes Byråd nedsatte i 2018 Lokalt Kulturmiljøråd, hvis primære fokus var og er at arbejde for bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer i hele Slagelse Kommune. Rådet skal agere rådgivende og vejledende og har i begge valgperioder siden 2018 fået midler til formidling. Det har en faglig sekretær, der er ansat i kommunens planforvaltning samt politisk repræsentation fra byrådet. Rådets øvrige medlemmer er udpeget med tværfaglighed, lokalkendskab og geografisk spredning for øje.

I rådets første periode, fra 2018-2022, blev der arbejdet med indsigelser mod nedrivninger af bevaringsværdige bygninger. Desuden udgav Kulturmiljørådet bogen "Bevar mig vel", skrevet af daværende formand, kunsthistoriker Mette Lund Jørgensen. Bogen forklarer begreberne "bevaringsværdige og fredede bygninger" og giver vejledning i vedligeholdelse af bygninger, der er opført før 1940. Teksten understøttes af mange smukke fotos.

I rådets anden periode, fra 2022-2026 har der været fokus på sikring af allerede udpeget bygningsarv (fredede og bevaringsværdige bygninger), bl.a. Antvorskov Ruin, Skælskør gl. Rådhus og Halsskov Kulfyr. Længst er arbejdet med det fredede Halsskov Kulfyr, hvor kommunen nu har igangsat en restaureringsplan, og hvor en lokalplan er under udarbejdelse. Sidstnævnte er sket på initiativ af Bevaringsforeningen for Korsør og Omegn. Desuden har Lokalt Kulturmiljøråd i fællesskab omskrevet forvaltningens kulturmiljøbeskrivelser til denne bog, der udgives af Slagelse Kommune.

Trelleborg med borgring (foto: Colourbox)

Hvad skal vi med kulturmiljøer?

Kulturmiljøer repræsenterer forskellige tider i historien, forskellige bebyggelsestyper, temaer og anlæg. De skal være med til at sikre, at alle mennesker kan se deres egen historie som bidrag til den store, fælles historie. Det er historiens demokratisering. Der er også tekniske og økonomiske grunde til at udpege og bevare kulturmiljøer.

Alle mennesker har principielt ret til at se deres historie og identitet bevaret og fortalt. Det er en anerkendelse af, at alle har sat aftryk i historien, og at de derfor skal være synlige. Derfor bevarer vi både magtens bygninger, produktionshaller, værksteder, villaer, højhuse, rækkehuse, skoler, butikker .... Det er det demokratiske aspekt ved et moderne historiesyn. Men der er også andre grunde til at bevare fortiden end identitet.

Når kulturmiljøer udpeges, så bygger vi bro mellem fortid, nutid og fremtid, og i den proces sikrer vi os reelt muligheden for at perspektivere både det gamle – det, der er - og det nye - det, der kommer. Kulturmiljøerne - de historiske områder - fortæller, at samfund til andre tider har haft andre måder at indrette sig på, og dette kan vi bruge både praktisk og teoretisk i udviklingen af fremtiden.

Når vi bevarer og vedligeholder bygningsarv, får vi værdifuld viden om traditionelle materialer og arbejdsmetoder, som ellers går i glemmebogen. Når vi bevarer bygninger, så bevarer vi også håndværk. FN's Verdensmål gør klart, at vi generelt skal forbruge mindre og vedligeholde og reparere mere - og til dette formål er historien også et stærkt kort.

Undersøgelser fra Realdania viser, at kulturarv skaber lokal udvikling ved at fastholde og tiltrække borgere og turister. Mange mennesker vil gerne besøge og bosætte sig steder, hvor der er historiske spor og historiske bygninger i traditionelle materialer. Bygninger bliver på flere måder mere værd, når de indgår i et kulturmiljø.

"Fredede og bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer rummer en betydelig økonomisk merværdi i forhold til den jævne bygningsmasse. Og (det har vist sig) at det samtidig betaler sig – også økonomisk – at gøre en indsats for at sikre og udvikle den bedste del af vores historiske bygninger og kulturmiljøer. Målt på bundlinjen skaber bygningsarven værdi for eksempel ved at tiltrække turister og skabe arbejdspladser".
(Fra Vores fælles Skatkammer, Realdania)

Introduktion og vejledning

I Slagelse Kommune er der i dag 32 værdifulde kulturmiljøer. De er metodisk udvalgt og beskrevet. Udpegningerne er vedtaget af kommunens byråd og repræsenterer dels de gamle kommuners håndtering af kulturarv og dels kulturmiljølovgivningens tidligste fokus. Kulturmiljøbegrebet er dynamisk, og nye tider vil naturligt efterspørge andre udpegninger.

KulturMiljø-metoden

Kulturmiljøer udpeges i kommunerne ved hjælp af forskellige, valgfri metoder. I Slagelse Kommune er KulturMiljø-metoden grundlag for den seneste gennemgang af de kulturmiljøer, der ved Strukturreformen i 2007 blev overdraget af Vestsjællands Amt. Den valgte metode er udviklet af Sydvestjyske Museer og Esbjerg Kommune sammen med Slots- og Kulturstyrelsen i 2018. Med denne metode beskrives og afgrænses kulturmiljøerne meget præcist, så udpegningerne bedre kan bruges i kommunens forvaltning. Et særtræk ved metoden er, at et kulturmiljø inddeles i *kerne og omgivelser,* og dette tilsammen udgør et helt kulturmiljø. I et kulturmiljø som en landsby, vil kulturmiljøets kerne ofte være bymidten, mens omgivelserne kan være byens jorder, kaldet ejerlav. Hvis den historiske fortælling rummer flere temaer, kan et kulturmiljø udpeges med flere kerner, som tilfældet er med udpegningen af fx Holsteinborg (hvor Bisserup, Rude, og Snedinge foruden Holsteinborg Gods udgør kernerne). Kulturmiljøets omgivelser omgiver kernen og indeholder ofte forudsætningen for en grundfortælling, fx ejerlavet til landsbyen, eller et anlæg med omgivelser. Enkelte kulturmiljøudpegninger har ingen udpegede omgivelser, fordi relationen mellem kerne og omgivelser næsten er udvisket, som ved fx Havrebjerg.

Hvert kulturmiljø har en tematisk overskrift på baggrund af dens fysiske karakter og tidsmæssige tilknytning, fx "Landsby i andelstiden". Overskrifterne henviser til kulturmiljøbegrebets grundlæggende struktur, der sigter på at favne fysiske levn fra alle historiske perioder, bebyggelsesformer samt landskabs- og naturtyper.

Når kulturmiljøer er udpeget og beskrevet, skal de vedtages politisk og optages i kommuneplanen. De udpegede kulturmiljøer hedder Værdifulde Kulturmiljøer. Hvis man er nysgerrig efter at se alle beskrivelser i fuld længde, kan det ske på kommunens hjemmeside i gældende kommuneplan.

I denne bog

I "Værdifulde Kulturmiljøer i Slagelse Kommune 2025" har vi fokuseret på fem vinkler i det samlede materiale, som tilsammen kan formidle kulturmiljøudpegningerne. Det drejer sig om:

Historie – hvad er der sket i området?

Beskrivelse – hvor kan man se historien?

Bærende værdier – hvad skal man særligt værne om?

Sårbarheder – hvad kan sløre de synlige spor?

Udpegninger - hvilke andre bevaringstiltag gælder for området?

Som beskrevet i afsnittet "Revidering af Kulturmiljøer i 2020" (se side 92) ligger der i KulturMiljø-metoden også en vurdering af kulturmiljøets værdi. Det vurderes, om udpegningen har national, regional eller lokal betydning og høj/mellem/lav bevaringsværdi. Ingen af de udpegede værdifulde kulturmiljøer scorer lav bevaringsværdi, men der er nogle, der scorer højt på *lokal værdi* eller *national værdi.*

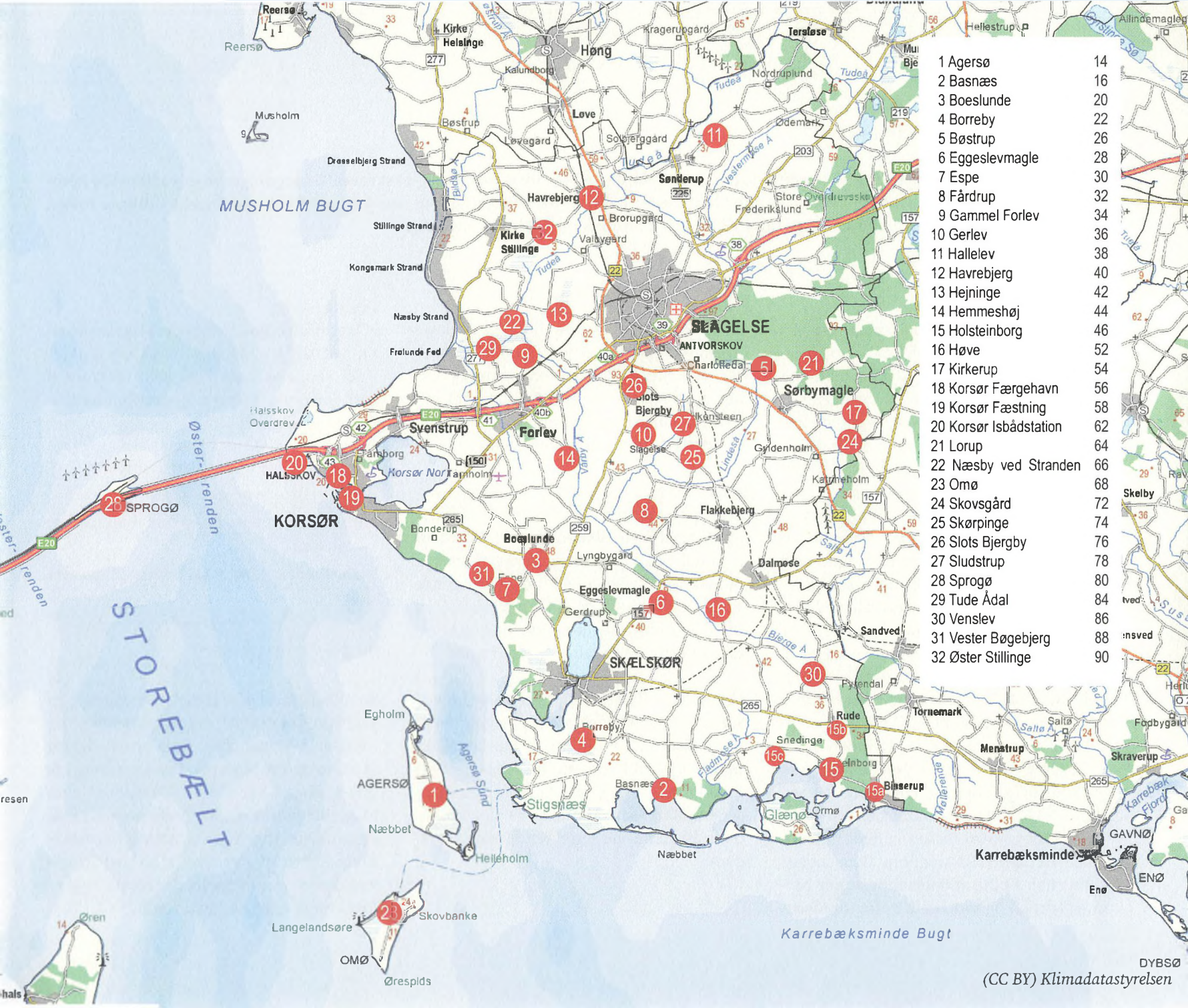
1 Agersø 14
2 Basnæs 16
3 Boeslunde 20
4 Borreby 22
5 Bøstrup 26
6 Eggeslevmagle 28
7 Espe 30
8 Fårdrup 32
9 Gammel Forlev 34
10 Gerlev 36
11 Hallelev 38
12 Havrebjerg 40
13 Hejninge 42
14 Hemmeshøj 44
15 Holsteinborg 46
16 Høve 52
17 Kirkerup 54
18 Korsør Færgehavn 56
19 Korsør Fæstning 58
20 Korsør Isbådstation 62
21 Lorup 64
22 Næsby ved Stranden 66
23 Omø 68
24 Skovsgård 72
25 Skørpinge 74
26 Slots Bjergby 76
27 Sludstrup 78
28 Sprogø 80
29 Tude Ådal 84
30 Venslev 86
31 Vester Bøgebjerg 88
32 Øster Stillinge 90
MUSHOLM BUGT
STORE BÆLT
Karrebæksminde Bugt
SLAGELSE
KORSØR
SKÆLSKØR
Reersø
Musholm
Drasselbjerg Strand
Stillinge Strand
Kongsmark Strand
Næsby Strand
Frølunde Fed
Halsskov Overdrev
Halsskov
Sprogø
Svenstrup
Farmborg
Korsør Nor
Tårnholm
Bonderup
Boeslunde
Lyngbygaard
Espe
Egholm
AGERSØ
Næbbet
Helleholm
Agersø Sund
Stigsnæs
Basnæs
Næbbet
Langelandsøre
Skovbanke
OMØ
Ørespids
Øren
Hong
Kirke Helsinge
Kalundborg
Løve
Bøstrup
Løvegård
Havrebjerg
Kirke Stillinge
Brorupgård
Valbygård
Kragerupgård
Terslose
Nordruplund
Ødemark
Sønderup
Frederikslund
Store Overdrevsskov
Hellestrup
Ailindemagle
Ryelinge Sø
Tudeå
Vestermose Å
Bjergå
Lindesø
Saltø Å
Fladmose Å
Maglemose Å
Ågerø Sund
Karrebæk Fjord
Ormø
Glænø
Slots Bjergby
Ilkjersten
Slagelse
Gyldenholm
Kattrupholm
Flakkebjerg
Dalmose
Gerdrup
Sandved
Pyndal
Rude
Tornemark
Saltø
Fodbygaard
Menstrup
Skraverup
Snedinge
Borreby
Binserup
Karrebæksminde
GAVNØ
ENØ
Enø
Skelby
DYBSØ
Venslev
Vester Bøgebjerg
Øster-renden
Vester-renden
E20
(CC BY) Klimadatastyrelsen

Definition på et kulturmiljø

Et kulturmiljø er et geografisk afgrænset område, der ved sin fremtræden afspejler væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling.

Sikring af kulturmiljøer

En udpegning som værdifuldt kulturmiljø har ikke i sig selv nogen reel beskyttende effekt. Hvis man vil sikre kulturmiljøerne, bør der udarbejdes bevarende lokalplaner for de områder, hvor de ligger, og bygninger i kulturmiljøkernerne bør vurderes, f.eks. med SAVE-metoden, der fastlægger enkeltbygningers bevaringsværdi.

Skælskør Havn

Korsør Fæstning og Korsør Gl. Banegård

Værdifulde kulturmiljøer i Slagelse Kommune 2025

Hejninge

1. AGERSØ

Ø med landsby – landbosamfund, udskiftningstid, havnedrift

Kulturmiljø med én kulturmiljøkerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Agersø

Historie

Øen Agersø nævnes første gang i 1231 som Akærøs. Stednavnet fortolkes som "næsset med ager". Agersø, Egholm og Omø var krongods frem til 1666 og blev senere underlagt Borreby Gods til jagt. Historisk set har landbrug været øens hovederhverv. Ved jordreformen, udskiftningen, ca. 1790 blev øens jorder lagt i stjerneudskiftning for at samle hver bondes mark. På kort fra 1813 findes 23 gårde stadig beliggende omkring kirke og gadekær. Øens første kirke blev opført i bindingsværk, mens den nuværende kirke fra 1872 er i grundmur. I landsbyen fandtes desuden skole, købmand, smedje, andelsmejeri, postkontor og statstelefon. Havnens stenmole ses på kort fra 1950'erne udbygget til en havn, og fra 1980'erne også med lystbådehavn. Siden 1930'erne har øen haft bådebyggeri og værft. Øens sommerhuse blev bygget fra 1960'erne.

Beskrivelse

Den lille ø Agersø er adskilt fra Sjælland af Agersøsund. Landsbyen ligger på sjællandssiden med færgeforbindelse fra Stigsnæs. En dæmning forbinder Agersø med Egholm mod nord. I syd ligger Helleholm fyr og naturreservat. Agersø by er karakteriseret ved de markante ikke-udflyttede firlængede gårde i bindingsværk og grundmur, der ligger i en vejstruktur som et net af sløjfer. Imellem gårde og gadehuse er stengærder, bevoksning og store træer. Idrætshal, drivhuse og nye boliger samt sommerhusområder adskiller sig fra ældre byggeskik og traditionel landsbystruktur.

Bærende værdi

Landsbyens velbevarede ikke-udflyttede gårde og mindre gadehuse samt vejforløb med sløjfer af smalle veje og stengærder. Den markante bevoksning og det store gadekær bidrager til det grønne præg. Klar grænse mellem landsby og omgivende landskab med overvejende landbrug.

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor tab af gårdanlæg. Villaer og parcelhuse i moderne stil kan svække bebyggelsesmønsteret. Den klare afgræsning mellem landsbyen og det omkringliggende landskab er sårbar overfor nye udstykninger.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø med regional betydning og høj bevaringsværdi.
- Bygninger opført før 1940 er omfattet af SAVE-registrering i Skælskør Kommuneatlas, 1994.
- Lokalplan 1133.
- Kirkebyggelinje.
- Beskyttede sten- og jorddiger.
- Fredet areal omkring kirkegård.

Offentlig adgang til kulturmiljøet.

Færgen fra Stigsnæs Færgehavn.

Egholm og Helleholm er begge i privat eje.

Egholmvej 1

Strandalle

Agersø Gadekær

Hans Degnstræde med stengærder

Agersø Havn

2. Basnæs Herregård

Herregårdslandskab

Kulturmiljø med to kerner og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Basnæs Herregård

Historie

I 1400-tallet blev de to små landsbyer Basnæs og Nybølle lagt sammen til herregården Basnæs. Stedets mange lindetræer og kystens næs indgår i stednavnet, i 1356 Bastness, der skulle betyde "næsset med skov, hvor man henter bast". Hovedgården er anlagt med voldgrav. Den ældste del af bygningerne går tilbage til ca. 1630. Den eksisterende hovedbygning i nygotisk stil er tegnet af arkitekt G. F. Hetsch, der ligeledes tegnede avlsgården. Nogle af bygningerne fra 1800-tallet til 1920'erne er placeret på fundamenter fra 1600-tallet.

Nord for herregården ligger et stort industrielt anlæg, det tidligere cikorietørreri, der blev opført til De Forenede Cikorietørrerier i 1933. Flere af disse bygninger er opført i jernbeton, der dengang var et nyt materiale. Til transport af cikorie-produktionen blev også opført en smalsporet jernbane. Produktionen af kaffeerstatning lavet på cikorieplanten foregik frem til 1960'erne.

Beskrivelse

Basnæs Gods ligger i et kystnært herregårdslandskab med hovedbygning, avlsbygninger, huse, marker, alleer, skove og strandeng. Hovedbygningen i røde mursten ligger med tårn bag voldgrav og bro. Avlsgården med lange hvide længer, store tage og porte og rytmisk placerede vinduer omkring gårdsplads i stor skala. En parklignende have med drivhus og havehus samt flere bygninger i skoven til jagt, produktion og bolig. Godset ses ikke fra vejen pga. bevoksning.

Det tidligere cikorietørreri fremstår med sine høje, grå betonflader i stor kontrast til det omgivende landskab. Det er en markant bebyggelse på en stor asfalteret plads med flere spor af produktionsanlæg, bl.a. en smalsporet jernbane. I tilknytning til anlægget er opført nye siloer, der indgår i bebyggelsens nuværende funktion.

Bærende værdi

Det velbevarede vejforløb i landskabet med skov, strandeng og store marker til landbrug og jagt har en stor herlighedsværdi. Selve bebyggelsen er i stor skala med markant udformning, der indeholder hovedgård, avlsgård, huse og industriproduktion.

Sårbarheder

Godsanlægget med hovedbygning og avlsbygninger er sårbart overfor nedrivning og ombygning med materialer, der ikke er afstemt med de oprindelige/eksisterende. Godsanlægget er sårbart overfor højvande. Cikorietørreriet er sårbart overfor ny funktionstømning, der kan medføre forfald og yderligere nedrivning. Nedrivninger af mindre bebyggelser svækker også den samlede fortælling.

Flere af bygningerne synes at have højere SAVE-værdi end vurderet i 1990'erne og er derfor sårbare overfor nedrivning og ombygning.
Vejforløb er sårbare for udvidelser og udretninger.

Portbygning

Hovedbygning

Bolig

Længe af avlsgård

Cikorietørreri

Basnæs Nor

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af regional betydning med høj bevaringsværdi.
- Cikorietørreriet er udpeget som nationalt industriminde.
- Fredet fortidsminde
- Bygninger opført før 1940 er omfattet af SAVE-registrering i Skælskør Kommuneatlas, 1994.
- Beskyttede sten- og jorddiger.

Privat område. Den offentlige adgang er begrænset.

Basnæsvej 164

Basnæs Herregård

3. Boeslunde

Landsby - andelstid

Kulturmiljø med én kerne uden omgivelser

Boeslunde Gadekær

Historie

Boeslunde betyder "skoven ved kanten" og er nævnt tilbage i 1231. Landsbyen ligger mellem Korsør Nor og Skælskør i et bakket landskab. Hellig Kors Kirke fra 1300-tallet var valfartskirke med helligkilde beliggende ved landsbyens gadekær. Der har været en befæstning fra ca. 1300 på bakken Borgbjerg. Ved jordreformen, udskiftningen, i 1792 blev Boeslundes jorder lagt i et uregelmæssigt stjernemønster. Landsbyen havde ca. 10 gårde, men mange spredte gadehuse. Mindre grunde til husmandssteder blev oprettet i udkanten af ejerlavet. I 1916 rejste man ved Borgbjerg en mindesten over Slaget mellem Absalon og venderne. En mindepark med amfiteater blev anlagt i 1939. Der er desuden rige fund fra Bronzealderen i egnen omkring Boeslunde.

Landsbyen har gennem tiden haft bemærkelsesværdigt mange funktioner for dens størrelse, bl.a. en markant centralskole fra 1935. Hovedgaden med handel havde før i tiden også kro og hotel.

Beskrivelse

Landsbymiljø med centralskole, bibliotek, kommunekontor, mindepark/amfiteater, sportshal, kro, hotel, savværk, vandværk, banker, kølehus, mejeri, bager, slagter, købmand, alderdomshjem, kirke, helligkilde og præstegård. Landsbyen er fra 1960 udbygget med et større parcelhuskvarter med vejnavne, der stammer fra landbotiden. Udbygning af parcelhuse, ældreboliger, ungdomsboliger finder fortsat sted. Minimarked, kirke og sportshal er i dag samlingspunkt. Mindepark og sportsanlæg udgør en markant kile gennem landsbyen. Boeslunde Centralskole lukkede i 2023.

Sønderupvej

Amfiteater

Borgbjergvej 6

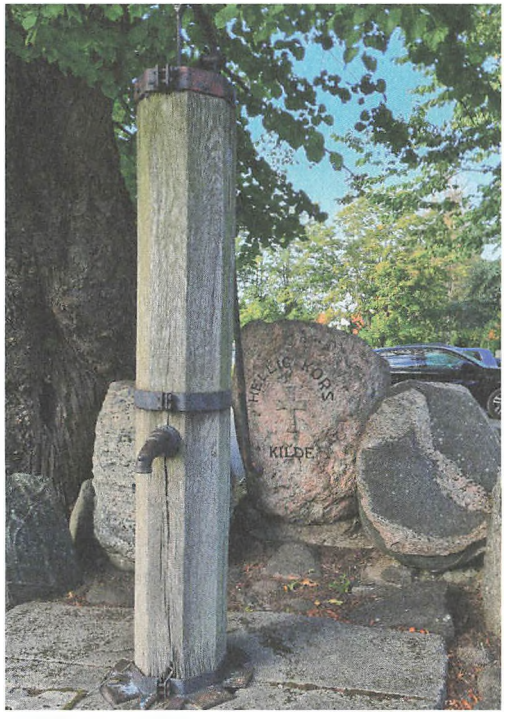

Hellig Kors Kilde

Boeslunde Byvej

Bærende værdi

Det middelalderlige vejforløb. Kirken med kirkegård, Mindepark og amfiteater i forlængelse af sportsanlæg, de flerlængede gårde i byens midte samt gadehuse langs hovedgaden. Centralskolen forbundet til byen med en allé understreger landsbyens pondus. Det bakkede morænelandskab, der giver terrænspring, lægger lag på lag og rammer byen ind.

Sårbarheder

Landsbyen er sårbar over for spredte anlæg af parcelhuse, ændringer i bebyggelsesmønster, skala, bygningstype og byggematerialer (traditionelle længehuse) samt nedrivning af fx sportsanlæg og enkelthuse langs Boeslunde Byvej, særligt husrækken nr. 123-131.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø med lokal betydning og middel bevaringsværdi.
- Bygninger opført før 1940 er omfattet af SAVE-registrering i Skælskør Kommuneatlas, 1994.
- Kulturarvsareal for størstedelen af kulturmiljøet.
- Kirkebyggelinje.
- Arealfredninger for borgbanke og kirke.
- Beskyttede sten- og jorddiger.
- Fredede fortidsminder.

4. Borreby

Herregårdslandskab

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Borreby Herregård

Historie

Borreby kendes skriftligt fra 1345 som Burghby, der tolkes som "byen ved borgen". Området på næsset ved Skælskør Fjord kaldes Borren, og før den eksisterende borg kom til, lå der lidt syd herfor en anden borg på volden. Det nuværende Borreby blev grundlagt i 1556 af Johan Friis, der i den forbindelse opløste en landsby af samme navn og lagde jorden ind under herregården. Hovedbygningen er en herreborg, da den er bygget til forsvar i tiden efter Grevens Fejde med voldgrav, faldgitter, skydeskår og skoldehuller. De første avlsbygninger blev opført af Christian Friis ca. 1610. Parken er anlagt i fransk stil i midten af 1700-tallet. Nye avlsbygninger er opført mellem 1852 og 1857. Magleby Kirke hørte til Borreby indtil 1910. Vådområderne omkring Borren var oprindeligt søer, Gammelsø og Nysø. Johan Friis påbegyndte dræningen af Gammelsø. Nysø blev inddæmmet i 1848. I den forbindelse blev opført en mølle, der blev nedlagt i 1970'erne.

Beskrivelse

Borreby er en af Danmarks bedst bevarede renæssanceborge. Hovedbygningen er opført i munkesten og fremstår høj og kompakt med forskellige fremspring som "lag på lag" i stor skala. Selve bygningsanlægget er placeret omkring et indre, lukket gårdrum. Der er to gårdspladser af forskellig karakter: Tæt på hovedbygningen udtrykker pladsen repræsentation, og mod syd har den et mere praktisk præg.

Bærende værdi

Placeringen i landskabet og selve bebyggelsen Borreby, der fremstår intakt, men med mange tilbygninger fra forskellige tider. Stedet viser udviklingen fra forsvarsanlæg til herregård med landbrug og jagt samt udnyttelse af hele det omgivende landskab. Store, åbne markflader, remiser og vådområder. Ejerlavsdiger med levende hegn, stengærder og voldgrave.

Sårbarhed

Kulturmiljøet er sikret med fredning og ny supplerende funktion som teater. Veje og alléer med vejbelægning af grus og brosten er udfordret af den stadig tungere belastning fra landbrugsmaskiner.

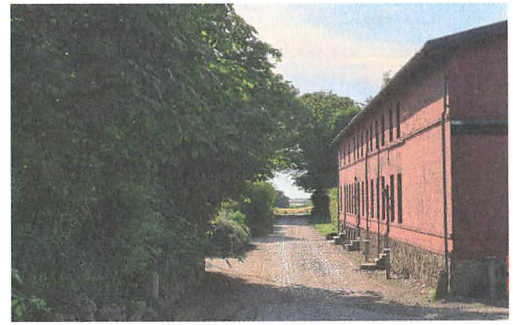

Arbejderboliger

Portbygning (foto: Colourbox)

Længer omkring gårdsplads

Voldgraven med bro og portbygning

Udpegning

- Værdifuldt kulturmiljø med regional betydning og høj bevaringsværdi.
- Fredede bygninger. Hovedbygning og flere avlsbygninger.
- Fredede fortidsminder med beskyttelseslinje.
- Beskyttede sten- og jorddiger.
- Bygninger opført før 1940 er omfattet af SAVE-registrering i Skælskør Kommuneatlas, 1994.

Parken er en privat have med offentlig adgang en stor del af året. Man skal respektere skiltene med privat.

Borreby Mose er fredet og er en meget besøgt fugle-lokalitet.

Landskab mod Skælskør Fjord

Borrebyvej - Skælskør anes i horisonten

Borreby Herregård (foto: Colourbox)

5. Bøstrup

Landsby - landbosamfund og udskiftningstid

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Bøstrup

Historie

Stednavnet Bøstrup kendes fra 1390 som Byrstorp og fra 1796 som Bødstrup. Forleddet forklares som "børster" eller "strittende planter". Efterleddet -torp betyder en udflytterby. Landsbyens ejerlav omfatter også et areal mod øst, Bøstrup Overdrev. I 1796 ændrede landsbyen sig under den generelle jordreform, kaldet udskiftningen. Byens jorder blev lagt i stjerneformede vange, så hver bondes jord blev samlet samme sted. Seks gårde og syv huse fandtes i byen. Bygningerne lå placeret langs en snoet bygade med flere gadekær, fælles gadejord og plads, kaldet en forte. På overdrevet mod øst blev matrikler udstykket i blokke, hvor der dengang lå krat og eng. Den efterfølgende udflytning af gårde fra by til land, etablering af få spredte gadehuse og en smedje fremgår af kort fra midten af 1800-tallet. Vest i ejerlavet ligger en langdysse fra stenalderen.

Beskrivelse

I Bøstrup findes en velbevaret landsbystruktur, der er domineret af de tilbageværende gårde med flere længer og et samlet område med gadehuse. Gårdenes placering tilbagetrukket fra gaden er et gennemgående træk.

Bærende værdi

Vejforløbet og den ikke-udflyttede landsby med de traditionelle gårdanlæg udgør en bærende værdi. Gårdene består af flere længer og er placeret tilbagetrukket fra vejen. Historiske kort bekræfter, hvad placeringerne også indikerer, nemlig at den fælles gadejord før i tiden udgjorde et større areal, end vejen udgør i dag.

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor nedrivning af hele gårde eller enkelte længer samt udstykninger og opførelse af bygningstyper og i materialer, der ikke er tilpasset det eksisterende.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø med lokal betydning og middelværdi.
- Beskyttede sten- og jorddiger.
- Fredet fortidsminde.

Bøstrupvej 3

Bøstrupvej 4

Bøstrupvej 3

Bøstrupvej 7

6. Eggeslevmagle

Landsby - landbosamfund og udskiftningstid

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Eggeslevmagle

Historie

Landsbyen nævnes 1140 som Eggeslev. Endelsen -lev forklares som arv eller levn og betegner en tidlig landsbydannelse knyttet til Jernalderen. I 1417 skrives Æggitsløffmaghlæ med betydningen store Eggeslev. Kirken er opført i 1100-tallet og er senere ombygget. Den og 10 af landsbyens gårde var fra 1505-1934 ejet af Københavns Universitet. Arvefæste var udbredt, hvilket kan have styrket gårdenes drift. En landsbyskole nævnes fra 1741. Den blev udvidet i 1790. En spindeskole opførtes i 1783. I 1790'erne ændrede byen sig under den generelle jordreform, udskiftningen. Landsbrugsjorderne blev lagt i stjerneformede vange adskilt af diger eller hegn, og hver bondes jord blev til en samlet mark. Nogle gårde blev i byen, mens andre blev flyttet ud. Historiske kort fra 1800-tallet viser to smedjer, en fattiggård og et jordemoderhus. I 1894 etableres et andelsmejeri, i 1906 opføres en ny skolebygning, og der bygges forsamlingshus, alderdomshjem og telefoncentral. I 1960 blev folkeskolen Eggeslevmagle opført udenfor ejerlavet. I dag hedder skolen Solskinsskolen og dækker også Skælskør by.

Beskrivelse

Kulturmiljøets placering langs landevejen dominerer den bebyggede struktur. Ejerlavet strækker en arm mod syd over mosen Gammellyng. De tre skolebygninger omkring en åben plads midt i landsbyen er usædvanlige. Store gårde i grundmur og mindre gadehuse ligger tæt langs hovedgaden, og de udflyttede gårde ligger fordelt i hele ejerlavet. Præstegårdens udlænger er nedrevet.

Bærende værdi

De tilbageværende store grundmurede gårde med deres stuehuse og udlænger samt skolebygningerne omkring pladsen. Markante træer ved huse og gårde samt bygningers detaljering understøtter fortællingen.

Sårbarheder

Eggeslevmagle er sårbar overfor tab af landbrugsbygninger og opførelse af bygningstyper, der ikke understøtter de bærende værdier. Skolebygningerne er sårbare for ombygninger.

Gældende udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af lokal betydning med middel bevaringsværdi.
- Kirkebyggelinje.
- Arealfredninger ved kirke og skoler.
- Beskyttede sten- og jorddiger.
- Bygninger opført før 1940 er omfattet af SAVE-registrering i Skælskør Kommuneatlas, 1994.

Sorø Landevej 249

Skoler og kirke, Sorø Landevej 252-256

Sti ved gadekæret

Præstestræde mod kirken

Lykkegaard, Sorø Landevej 245

Sorø Landevej 257 - 261

7. Espe

Herregårdslandskab

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Espe

Historie

Espe omtales i 1541 som en gård i landsbyen på stedet af samme navn. Gården voksede sig stor, og i 1700-tallet forsvandt landsbyen helt. Espe var i årene 1561-1667 ejet af adelsslægterne Friis og Daa og og havde i 1700-tallet mange ejere. Nabolandsbyen mod syd Lindeskov, dengang bestående af to gårde, blev i 1795 lagt sammen til Lindeskovsgård og tilkøbt til Espe. I 1810 blev Espe erhvervet af slægten Moltke, og den har nu været i denne slægts eje i over 200 år. I 1822, efter en brand på Espe, blev de store avlsbygninger i bindingsværk med stråtag opført. I 1848 blev hovedbygningen på Espe ombygget i stilen klassicisme og til to etager. De mindre sidefløje er fra 1700-tallet. Lindeskovgård brændte i 1913 og herefter opførtes en ny hovedbygning og udlænger i en stil, der knytter sig til bevægelsen Bedre Byggeskik.

Beskrivelse

Herregården Espe med avlsgård og arbejderboliger ligger i et bølget morænelandskab med udsigt til Storebælt. Gården er omgivet af åbne marker, skove og strandeng. Flere steder er der levende hegn, markante stendiger og lange alléer. Ved stendiget mod vest er rejst en mindesten for grev Otto Joachim Moltke.

Bærende værdi

De bærende værdier knytter sig til herregårdslandskabets bebyggelse, der i materialer, skala og udformning tydeligt udgør hovedgård, avlsgård og arbejderboliger. Desuden placeringen i landskabet med landbrug og skovbrug, alleer, diger og udsigt.

Sårbarhed

Kulturmiljøet er sårbart overfor nedrivninger og ikke-tilpassede ombygninger og materialer samt ændringer af autentiske vejforløb.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af regional betydning og høj bevaringsværdi.
- Bygningsfredning på Espe Hovedgård.
- Bygninger opført før 1940 er omfattet af SAVE-registrering i Skælskør Kommuneatlas, 1994.
- Beskyttede sten- og jorddiger.
- Fredede fortidsminder.

Begrænset offentlig adgang, da områder og veje er i privat eje.

Hovedbygning

Indkørsel til gårdspladsen fra øst

Indkørsel til gårdsplads fra vest

Lindeskovgård hovedbygning

Avlsbygninger set fra vejen

8. Fårdrup

Landsby – landbosamfund og udskiftningstid

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Fårdrup

Historie

Fårdrup kendes fra Roskilde-bispens jordebog fra ca. 1370 som Farathorp. Bynavne med endelsen strup/drup/rup er udflytterbebyggelser, hvor landsbyer enten er delt eller flyttet i løbet af tidlig Middelalder. Første led "Fara" beskrives som et sted, man tager hen til. Fårdrup Kirke er oprindeligt opført i romansk stil med rundbuede vinduer, og den er blandt de ældste kirker bygget af sten fra ca. 1200. Kirken er ombygget til gotisk stil i løbet af Middelalderen. I 1790'erne ændrede byen sig under den generelle jordreform, udskiftningen. Byens landbrugsjorder blev lagt i stjerneformede vange adskilt af diger eller hegn, så hver bondes jord blev til en samlet mark. Nogle gårde blev liggende i byens kerne, mens knapt halvdelen blev flyttet til udmarken. Fårdrup havde en forte - en stor fælles plads midt i byen, der siden blev bebygget med gadehuse. Landsbyen havde i en periode bl.a. skole, forsamlingshus, brugsforening og maskinværksted.

Beskrivelse

Landsbyen er karakteriseret ved en del store, gamle gårde beliggende i bykernen sammen med kirke og gadekær. Gårdene har flere længer, lange stuehuse og sadeltage og ligger omgivet af store haver med lave hække. De udflyttede gårde ligger i en krans uden for bymidten og mod syd. Landsbyens hovedgade slynger sig gennem landskabet, og flere steder løber de gamle skel fra stjerneudskiftningen som diger eller hegn.

Bærende værdi

De synlige spor af den stjerneformede udskiftning og vangeskel. Bebyggelsesstrukturen med store matrikler, gårde i længeform med sadeltag, detaljering af stuehus, tilstedeværelse af stuehuse, udlænger og udhuse. De store haver med lave hække og høje træer afbrudt af enkelte gadehuse.

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor yderligere tab af landbrugsbygninger, udstykning af grunde, sammenlægning af marker og udviskning af den ekstraordinære stjerneudskiftning.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø med lokal betydning og høj bevaringsværdi.
- Lokalplan 209 fra 2005 med bevarende bestemmelser.
- Kirkebeskyttelseslinje.
- Enkelte beskyttede jord- og sten-diger.

Fårdrup Kirke

Udflyttet gård mod nord, Seerdrupvej 6

Gadekær over for kirken

Fårdrupvej 21

Datastyrelsens skråfoto, hvor stjerneudskiftning er meget tydelig

9. Gammel Forlev

Landsby - landbosamfund og udskiftningstid

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Gammel Forlev

Historie

Gammel Forlev er nævnt første gang i 1186 som Forneleff. Forleddet Forne betyder "gammel". Efterleddet -lev knyttes til Jernalderlandbyer. Landsbyen er delt i to. Den gamle landsby ved Vårby Å og så stationsbyen, der er vokset sammen med Vemmelev. Gammel Forlev ses på rytterkort fra 1769 med 21 gårde omkring forten, en fælles plads i byen, samt et stort gadekær. Ved jordreformen i 1796, udskiftningen, blev byens jorder lagt i stjerneform mod syd og i blokke mod åen for at samle den enkelte bondes jord. Få gårde blev flyttet ud. Mod vest blev anlagt en husmandsudstykning ved vejlen, kaldet Vejlager. Jernbanen, der blev etableret i 1856 og forbandt Slagelse med København og Korsør, gennemskar ejerlavet, og udviklingen skete herefter nede i stationsbyen. Der blev bygget en friskole i 1864, et forsamlingshus og et teglværk, men stationen lukkede i 1962. I Gammel Forlev fandtes foruden de store gårde, en købmand ved gadekæret og en smedje på Brovej.

Beskrivelse

Landsbyen ligger omgivet af marker på kanten af et faldende terræn med enge mod Vårby Å. Store gårde med porte og firlænget grundmur ligger spredt i byen, flere med lange markveje. I midten af byen enkelte gadehuse og et stort, åbent fællesanlæg omkring gadekæret. Den gamle hovedvej, Brovej og Møllesøvej, bugter sig i byen, mens den nyere vej, Stationsvej, skærer sig ret igennem landskabet.

Bærende værdi

Gammel Forlevs store gårde med markveje, der ligger spredt i hele landsbyen, de mindre gadehuse tættere på bygaden og det store gadekær med fælles opholdsplads. Desuden de synlige markskel fra udskiftningen og udenfor byen bebyggelsen Vejlager.

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor funktionstab og forfald, der medfører nedrivninger. Desuden ombygninger med ikke-traditionelle materialer, ændring af bebyggelsesmønsteret og udligning af vejnettets forskelle.

Udpegning

- Værdifuldt kulturmiljø af lokal betydning med middel bevaringsværdi.
- Beskyttede sten- og jorddiger.
- Kulturarvsareal.

Gadekæret

Stationsvej 117

Åkandegården 1

Stationsvej 60

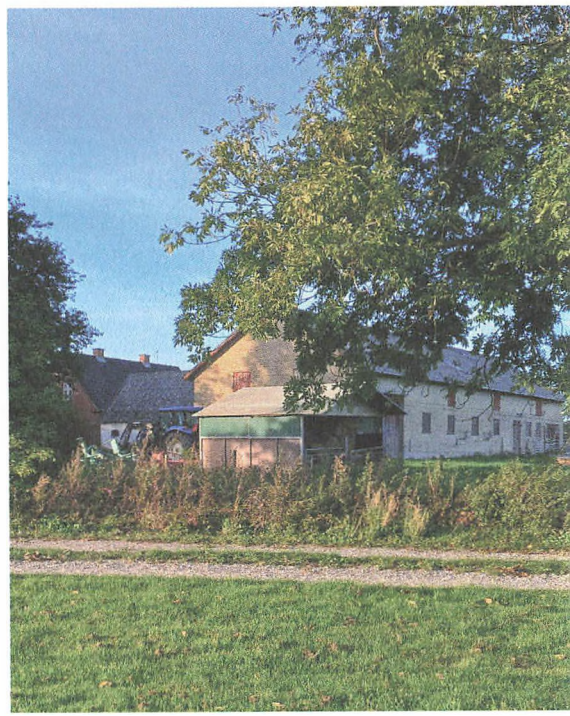

Brovej 42

10. Gerlev

Landsby - landbosamfund og udskiftningstid

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Gerlev

Historie

Landsbyen nævnes i 1198 som Gerleve. Endelsen -lev forklares som arv eller levn og indikerer en tidlig landsbydannelse, der knyttes til Jernalderen. Kirken fra ca. 1100 er i romansk stil af kampesten med rundbuede vinduer og senere tilbygninger som tårn, spidsbuede vinduer, hvælv og rige kalkmalerier. I 1682 lå her 21 gårde. Landsbyen blev forandret under den generelle jordreform, udskiftningen, i 1790'erne. Byens landsbrugsjorder blev lagt i stjerneformede vange beliggende i kiler og adskilt af diger eller hegn, så hver bondes jord blev til en samlet mark. Halvdelen af gårdene blev flyttet til udmarken, og de tomme pladser blev derefter bebygget med gadehuse. I slutningen af 1800-tallet ses på kort to smedjer, en skole og et jordemoderhus. 1938 opførtes ved landevejen en centralskole og en idrætshøjskole. Ved gadekæret lå brugsforening med bolig på 1. sal fra 1940.

Beskrivelse

Højtbeliggende, kompakt landsby i kuperet terræn. Højeste punkt benævnt Vejrbanke nord for landsbyen. Ejerlavet ligger fordelt omkring landsbyens midte med en arm ned til Vårby Å. Mange udsigtspunkter over faldende terræn. I landsbyen ses generelt velholdte gårdanlæg med flere længer i mursten, bindingsværk og kampesten. Gårde og huse ligger jævnt fordelt langs landsbyens slyngede vejforløb. Gårdene lidt tilbagetrukket omgivet af haver og høje træer.

Bærende værdi

Landsbygadens slyngede forløb, de klare skel mellem mark og by og åbne udsigter ved faldende terræn. Bebyggelsesmønster med store gårdanlæg, stuehuse med detaljering, gamle gadehuse, haver med lave hække og høje træer. Markskel med diger.

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor utilpassede renoveringer, udstykninger ved bl.a. udsigtspunkter og parcelhuse i moderne formsprog.

Udpegninger

- Lokalplan 307 fra 1993.
- Værdifuldt kulturmiljø med lokal betydning og høj bevaringsværdi
- Kirkebeskyttelseslinje.
- Beskyttede jord- og stendiger.

Gerlevvej 27

Falkenstenvej 16

Gundeslevgaard, Seerdrupvej 25

Tidligere skolebygning, Gerlevvej 6

Falkenstenvej 9

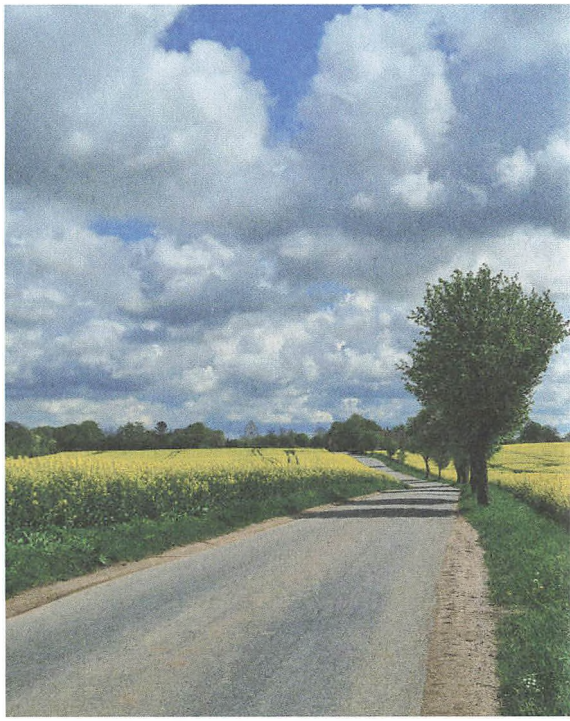

Fra Skælskør Landevej mod Gerlev

11. Hallelev

Landsby - landbosamfund og udskiftningstid

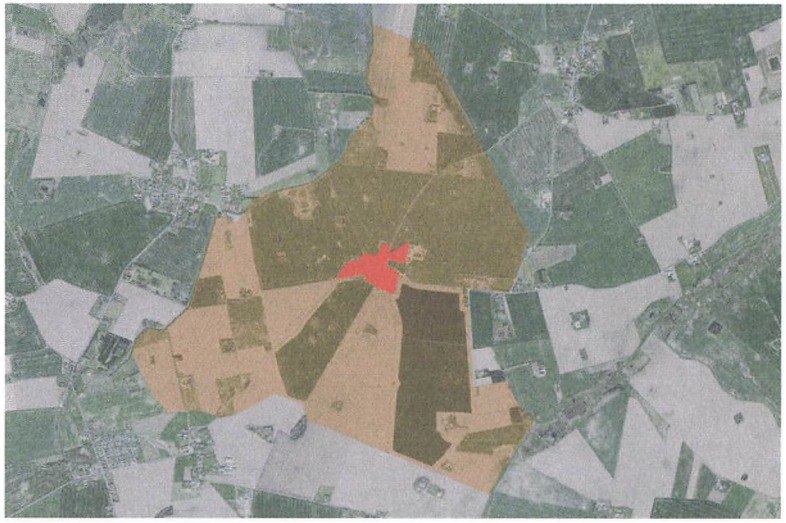

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Hallelev

Historie

Landsbyen Hallelev nævnes 1363. Stednavnets forled er et mandsnavn, og efterleddet -lev betyder arv eller levn. Stednavnet indikerer etablering i Jernalderen. Ejerlavet afgrænses mod vest af Tude Å og mod syd af Sønderup, hvor sognekirken fra 1370 ligger. I 1687 fandtes i Hallelev 13 gårde. I 1791 i forbindelse med jordreformen, udskiftningen, blev landsbyens jorder lagt i en stjerneform og samlet i kiler adskilt af diger og hegn for dermed at samle den enkelte bondes jord i en mark. Til en start blev to af landsbyens seks gårde udflyttet. Mod sydvest blev lagt en række matrikler i blokke til husmandsudstykningen Hallelev Huse. Historiske kort fra 1800-tallet viser to smedier og en mølle. Sidst i 1800-tallet blev bygget forsamlingshus og mejeri, og i 1955 åbnede en centralskole, som i 2011 genåbnede som friskole.

Beskrivelse

I dag rummer landsbyen seks store gårde, der ligger tilbagetrukket fra landsbygaden. Den højtliggende Frimandsgård er særlig markant. Gårdene har generelt stuehuse fra 1880'erne og 1890'erne. En del udlænger er revet ned og erstattet i anden halvdel af 1900-tallet. De mindre gadehuse langs Hallelevvej er placeret centralt i landsbyen.

Bærende værdi

Hallelevs kulturmiljø afspejler landsbyfællesskab og udskiftningstid med velbevarede vejforløb og et klart bebyggelsesmønster. Særligt karakteristisk er de meget store, u-udflyttede gårde samt det tidligere andelsmejeri, der afspejler velstand, fællesskab og driftighed.

Sårbarheder

Hallelev er særligt sårbar overfor huludfyldning og udstykning af de store tofter samt ny bebyggelse i moderne eller utilpasset byggestil. Tab af landbrugsbygninger (længer til gårdene) svækker den bærende fortælling. Villabebyggelse og parcelhuse i nye udstykninger i landsbyens udkant står i kontrast til det historiske bebyggelsesmønster.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø udpeget med lokal betydning og høj bevaringsværdi.
- Enkelte beskyttede sten- og jorddiger.
- Kirkebyggelinjer fra nabolandsbyer strejfer ejerlavet.

Frimandsgaard, Lindegårdsvej 2

Pedersminde, Lindegårdsvej 1

Hallelevvej 41

Hallelevvej 45

Hallelevvej 47

Forsamlingshus, Hallelevvej 27

12. Havrebjerg

Stationsby - andelstid

Kulturmiljø med én kerne uden omgivelser

Havrebjerg Stationsvej mod nordvest

Historie

Landsbyen er nævnt som Haffrebyerg fra 1321. Betydningen er "bakken, hvor der vokser havre". Kirken fra 1100-tallet er opført i kløvet kampesten og munkesten. I 1790 ændrede landsbyen sig med jordreformen, udskiftningen. Byens jorder blev lagt i blokke, og et flertal af byens gårde flyttede ud på landet. I byen forblev en gård mod syd, præstegården, og Møllegården ved åen.

Værslev-Banen blev indviet i 1898 med anlagt station vest for byen. Her lå også post- og telegraf. I 1874 blev åbnet en sparekasse, i 1888 et andelsmejeri, i 1892 en brugsforening, i 1893 et forsamlingshus, en valgmenighedskirke i 1901 og et missionshus i 1904 samt en forskole og en centralskole i 1938. Havrebjerg fik også vandværk og sportsplads i 1951 samt et frysehus, to bagerier og en smedje. Stationen medførte en lille udvidelse af byen mod vest, men allerede i 1960'erne blev den nedjusteret til trinbræt og transporterede især gods. Stationsbygningen, tegnet af Heinrich Wenck, blev nedlagt i 2011.
Havrebjerg er mod syd udbygget med parcelhuse fra 1960 og frem.

Beskrivelse

Havrebjerg er præget af en opdelt bebyggelsesstruktur, der er adskilt af gadehuse, parcelhuse og veje samt bane. Langs den let snoede, gamle hovedgade ses bygninger fra andelstiden - brugsforening, forsamlingshus og mejeri, og mod vest ligger stationsbyen for sig. Langs den nordlige afgrænsning på kirkestien ligger sognekirke af mursten og kampesten og frikirke af kalksten. Adskilt af landevejen mod øst ligger Møllegården.

Bærende værdi

Kulturmiljøets bærende værdier knytter sig til landsbyens flere fortællinger med den oprindelige agerbrugs- og kirkelandsby, stationsbyens tilvækst og bygninger samt andelstidens spredte bygninger langs hovedgaden.

Sårbarheder

Landsbyen er som helhed sårbar overfor nye udstykninger med parcelhuse og bygningsmæssige forandringer, der slører de oprindelige funktioner. Hovedgaden er sårbar overfor at miste pondus og skala. Enkelte bygninger er stærkt præget af moderne ombygninger og tilpasninger, f.eks. det tidligere mejeri og den tidligere brugsforening.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af lokal betydning med høj bevaringsværdi.
- Kirkebyggelinje omkring sognekirke.
- Arealfredning omkring sognekirke.

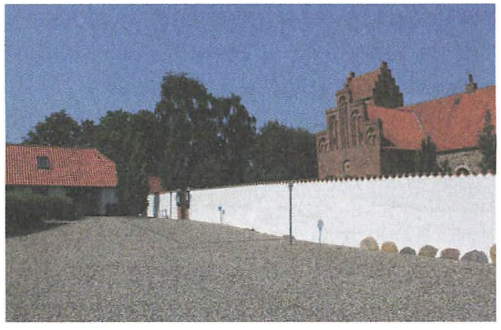

Sognekirken

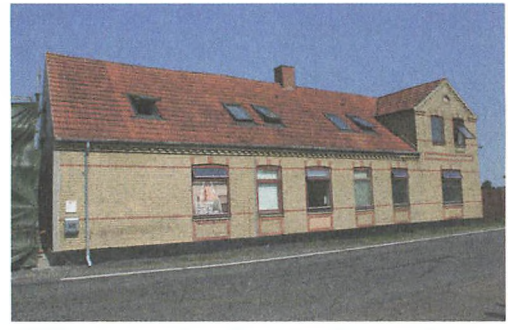

Tidligere Brugsforening, Krænkerupvej 69

Havrebjerg Gl. Station

Valgmenighedskirken og Kirkestien

Tidligere mejeri, Krænkerupvej 50

Digesgårdsvej 2

13. Hejninge

Landsby - landbosamfund og udskiftningstid

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Hejninge

Historie

Hejninge kendes i skriftlige kilder fra 1216 stavet Hithning. Navnet udlægges som opholdssted. I ejerlavet sydvest for landsbyen ligger borganlægget Trelleborg, der blev oprettet i år 981 og fungerede i ca. 30 år. Nationalmuseet udgravede anlægget i 1930'erne. Hejninge Kirke er fra 1100-tallet og ombygget flere gange i Middelalderen. Landsbyen blev i 1780'erne ændret ved jordreformen, udskiftningen, fremskyndet af en storbrand. Byens agerjord blev lagt i blokke, og 11 af byens gårde, som lå samlet rundt om byens fælles ubebyggede plads, forten, flyttede ud på landet. Flere gårde blev lagt parvist i landskabet. Tørvemosen tæt på byen blev opdelt i lodder, og gadehuse blev opført på byens efterladte tofter mod syd. Valbygård ejede landsbyen og kirken fra 1774-1915. Originalkort fra udskiftning benævner areal mellem kirke og mose som skolelod. Ny skole blev etableret i 1911, bibliotek og lærerbolig i 1916, forsamlingshus og brugsforening i 1930, kommunekontor og et andelskølehus i 1949. Trelleborg Friskole blev oprettet i den nedlagte kommuneskole i 1969.

Beskrivelse

Landsbyen domineres af den bugtede hovedgade og rester af den ubebyggede forte med bevoksning og gadekær. Tilbagetrukket fra vejen ligger tilbageværende gårde, hovedsageligt store grundmurede og velproportionerede bebyggelser fra sidste del af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet. Langs hovedgaden ligger gadehuse samt tidligere brugs og smedje.

Bærende værdi

Hejninges bærende værdi er det tydelige bebyggelsesmønster med den grønne forte, gaderummet foran kirken og de tilbagetrukne gårde i det velbevaret gadeforløb. I landskabet de parvist placerede gårde.

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor manglende vedligeholdelse samt ombygninger og moderniseringer med ikke-tilpassede materialer. Bebyggelsesmønsteret med flerlængede gårde og gadehuse er sårbart overfor nedrivninger og udstykninger.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø med lokal betydning og høj bevaringsværdi.
- Kirkebyggelinje.
- Arealfredning.
- Enkelte beskyttede sten- og jorddiger
- Fredede fortidsminder, herunder vikingeborgen Trelleborg, en af 5 ringborge i Danmark, optaget på UNESCO's Verdensarvsliste 23. september 2023.
- Kulturarvsareal.

Gadekær

Tidligere lærebolig, Strandvejen 120A

Friskole, Strandvejen 121

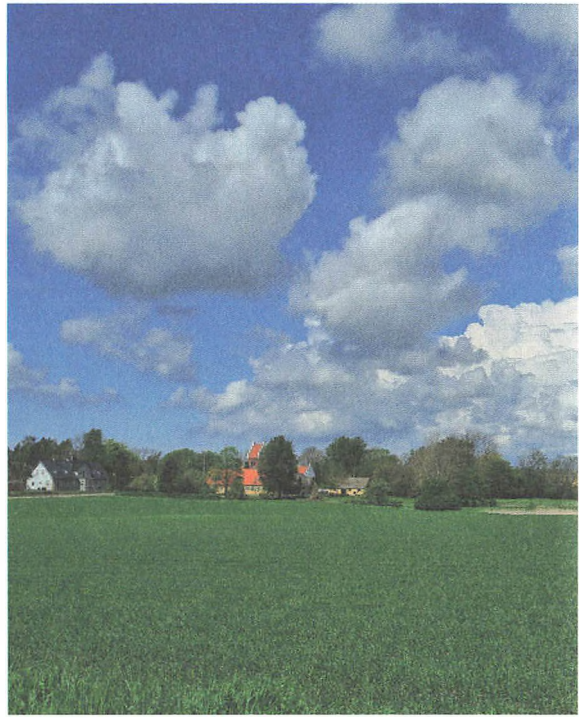

Hejninge

Trelleborg

Hejningevej 24

14. Hemmeshøj

Landsby - landbosamfund og udskiftningstid

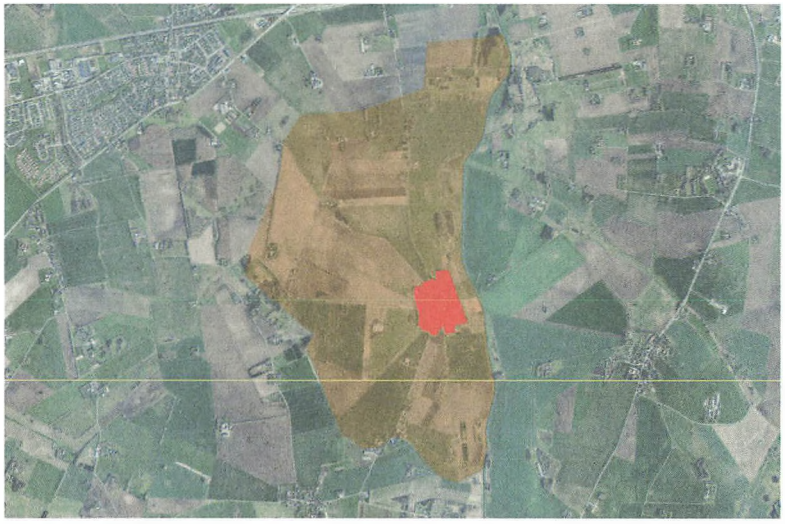

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Hemmeshøj

Historie

Landsbyen nævnes i 1366 som Himmeshøwg. Forled omtales som et mandsnavn, og efterled henviser til en høj. Kirken er romansk, opført i 1100-tallet i kampesten og er senere ombygget. Rytterkort fra 1770 viser 11 gårde foruden kirke og præstegård. I begyndelsen af 1800-tallet ændrede landsbyen sig under den generelle jordreform, udskiftningen. Byens landsbrugsjorder blev mod vest lagt i en halvstjerneform. Ned til åen mod øst blev jorden udstykket i blokke. I Hemmeshøj blev de allerfleste gårde liggende i byens kerne. I udgangspunktet blev kun én gård, kaldet Gedemark, flyttet ud til mosen Gammellyng. Mosen, der blev brugt til tørvegravning, blev også opdelt i 11 lodder. I slutningen af 1800-tallet ses på høje målebordskort en smedje og et fattighus i byen, men i 1870 blev der opført en fælles skole og et forsamlingshus i ejerlavsgrænsen til Stude. Desuden samme år en brugsforening.

Beskrivelse

Kulturmiljøet ligger ned til Vårby Å. Kirken er placeret tilbagetrukket på et kuperet højdedrag. Langs hovedgaden ligger en række u-udflyttede gårde, mange med moderne tilføjelser blandet med mindre gadehuse af varierende type. Gårdene ligger lidt tilbagetrukket og gadehusene ud til vejskel. Vinkelret på hovedgaden går en sti ned til engen og løber et stykke langs åen. Ved gadekæret ligger en tæt samling af gadehuse.

Bærende værdi

De tilbageværende store gårde dels mod hovedgaden og dels ved åen. Gadehusene omkring gadekærene og den åbne plads foran kirken.

Kastaniegaarden, Engstien 3

Christiansminde, Hemmeshøjvej 47

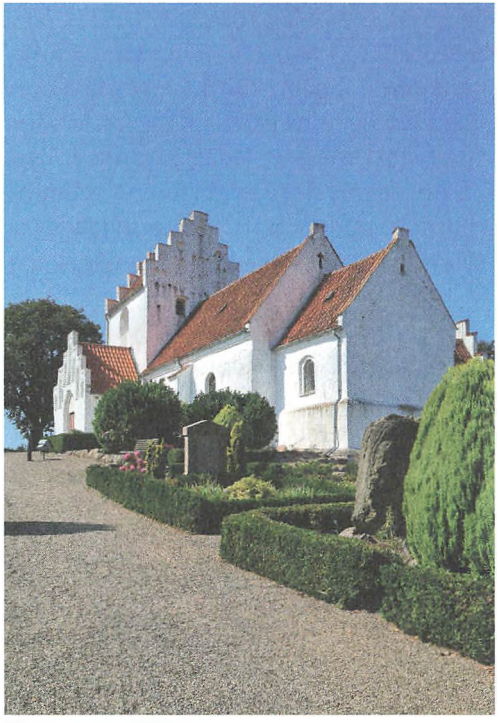

Hemmeshøj Kirke

Længe mod vejen, Hemmeshøjvej 22

Hemmeshøjvej 26A

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor tab af både stuehuse og udlænger samt ombygninger med ikke-traditionelle materialer. Desuden vil udstykning af gårdenes matrikler sløre fortællingen.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af lokal betydning med middel bevaringsværdi.
- Kirkebyggelinje.
- Store arealfredninger omkring kirken.

Sti til Vårby Å

15. Holsteinborg

Herregårdslandskab

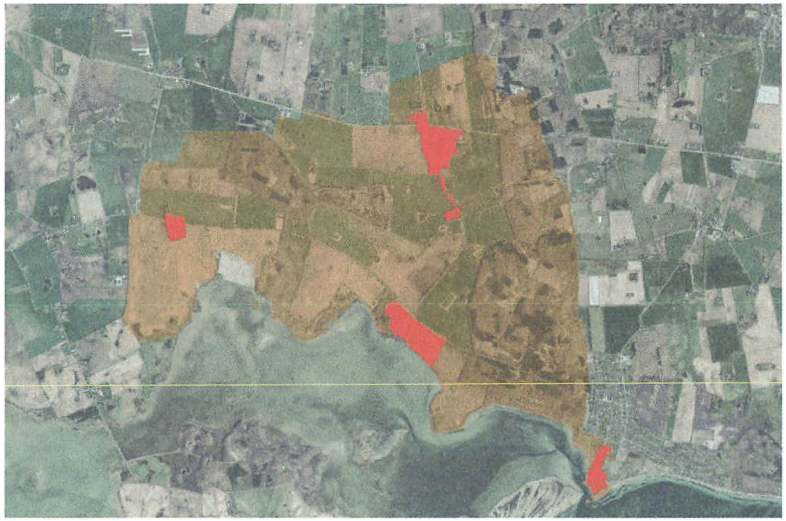

Kulturmiljø med fire kerner og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Holsteinborg

Historie

Hvor herregården Holsteinborg ligger i dag, stod i 1200-tallet et mindre borganlæg, der skulle beskytte kysten. Her skabte to generationer af adelsslægten Trolle i 1600-tallet herregården Trolholm. Under Ulrich Adolph Holstein oprettedes i 1708 grevskabet Holsteinborg ved en sammenlægning af avlsgården Snedinge Gård, godset Fyrendal (i Næstved) og hovedgården Trolholm, der efter familien fik navnet Holsteinborg. Holsteinborg udgjorde desuden fra 1725 til 1921 en retskreds og havde deraf en række særlige funktioner til understøttelse af embedet.

Beskrivelse

Godset Holsteinborg er det mest markante element i kulturmiljøet. Det ligger naturskønt ved den dobbelte kyst på en banke over Holsteinborg Nor. Det monumentale herregårdsanlæg består af en firefløjet hovedbygning og et stort trefløjet ladegårdsanlæg. Bygningerne er fra 1600-tallet. Den 14 ha store park, som er offentlig tilgængelig, har linde- og bøgealléer, delvist fra det oprindelige barokanlæg fra 1725. Gulkalkede huse er karakteristiske for egnen.

Bærende værdi

Al bebyggelse med forbindelse til og understøttelse af Holsteinborg, både de offentlige funktioner og godsets landbrug, vejstruktur med alleer og udskibning.

Hovedbygning set fra gårdspladsen

Længer og voldgrav mod Holsteinborgvej

Holsteinborg set fra parken

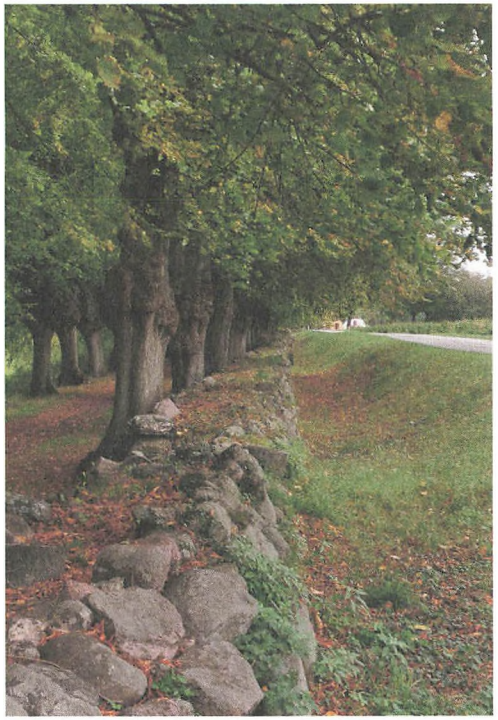

Holsteinborgvej med allétræer og stendige

Holsteinborg med bro og voldgrav

Historie Bisserup

Bisserup var ladeplads i Middelalderen, men mistede havnerettigheder i 1629. I 1808 indledte greven på Holsteinborg udvikling af Bisserup by og havn med skibsbro, hørfabrik, oliemølle, kornmagasin etc. Bisserup blev udskibningshavn, især for korn, men også for tømmer, øl, heste og salt. I perioder var Bisserup også udskibningshavn for Slagelse, men det ophørte, da jernbanen kom til Slagelse i 1856.

Bisserup Kro, Bisserup Havnevej 67

Bisserup Havn

Bisserup Havnevej 58

Bisserup Havnevej 66

Historie Rude

Rude kendes som landsby fra 1370. Tilknytningen til Holsteinborg medførte oprettelsen af Ting- og arresthus, skole (Ludvigsminde), lægebolig, hospital i 1902, købmandshandel, sparekasse, mølle, postekspedition, statstelefon og mejeri i 1901. Desuden et missionshus i 1902.

Tidligere Birkedommergård, Holsteinborgvej 64

Tidligere hospital, Tingstien 1

Holsteinborgvej 16

Østervej 33

Tidligere sparekasse, Østervej 1

Historie Snedinge

Snedinge kendes som landsby fra 1370 under Bråde len. Da Holsteinborg blev oprettet, blev landsbyen opløst og lagt til avlsgården Snedinge og underlagt Holsteinborg.

Hovedbygning, Ørslevvej 234

Længe mod gårdsplads

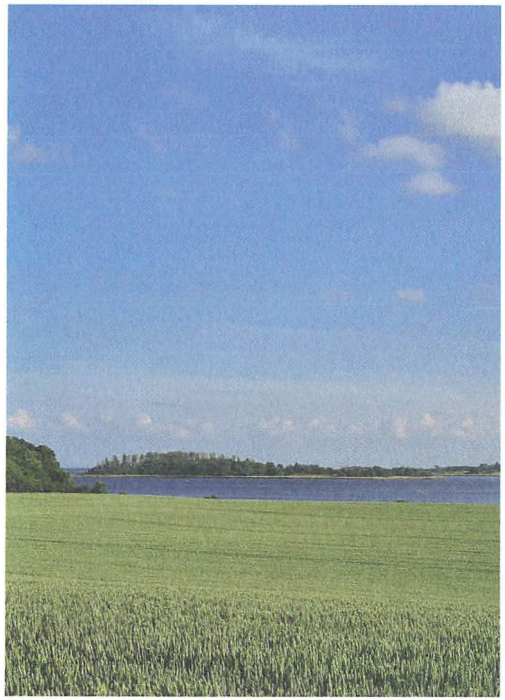

Udsigt til Holsteinborg Nor fra Ørslevvej

Længe mod Ørslevvej

Sårbarhed

Kulturmiljøet er sårbart overfor ændring af oprindelig arkitektur. Materialevalg og tilbygninger kan svække helheden. Det samme gælder ændring af belægninger, veje og terrænreguleringer.

Øvrige gældende udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø med regional betydning og høj bevaringsværdi.
- Bygninger opført før 1940 er omfattet af SAVE-registrering i Skælskør Kommuneatlas, 1994.
- Fredede bygninger: Holsteinborgs hoved- og avlsbygninger samt Snedinge avlsgård.
- Fredede fortidsminder.
- Kulturarvsareal.
- Beskyttede sten- og jorddiger.

Luftfoto af Holsteinborg (foto: Colourbox)

Udsigt fra parken over Holsteinborg Nor

16. Høve

Landsby - landbofælleskab og udskiftningstid

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Høve

Historie

Høve kendes fra skriftlige kilder som Houæ fra 1321. Stednavnet udlægges som "høje".
Høve Kirke hører til blandt landets ældre kirker fra begyndelsen af 1100-tallet. Bortset fra tårnets overdel er den bygget i romansk stil.
På kort fra år 1791 ses ca. 20 firlængede gårde og en del gadehuse omkring den langstrakte forte, byens ubebyggede fællesareal. Jordreformen, udskiftningen, ændrede byen på denne tid. Markjorderne blev lagt i stjerneform omkring byen, så hver bondes jord blev samlet til en kileformet mark. Nogle gårde flyttede ud ad byen, og især langs det sydlige strøg af Bygaden opløstes rækken af gårde til fordel for gadehuse. Også forten bebygges. I udkanten af ejerlavet og langs Bjerge Å blev der udstykket mange små englodder.
I 1800-tallets ses på kort fattighus, skole, mølle og mejeri. En ny skole blev opført syd for byen i 1926.

Beskrivelse

Store gårde i grundmur ligger tilbagetrukket i byrummet, mens gadehuse ligger tæt på Bygaden. Haver og vejtræer, fx ved Bygaden, Lundsgårdsvej og Kikvej, præger byen og adskiller den fra det dyrkede opland. Bygaden afsluttes skarpt i øst ad Høvevej og mod vest af beplantning.

Bærende værdi

Landsbyens gadeforløb med bygade og tværstræder, de tilbageværende traditionelle store gårde og små gadehuse i længeform. Markante rumdannende træer.

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor nedrivning af hele gårde eller længer, ombygning af gadehuse med utilpassede materialer og form samt udstykning til ny bebyggelse.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af lokal betydning og middel bevaringsværdi.
- Kirkebyggelinje.
- Beskyttede sten- og jorddiger.

Bygaden 30

Tidligere skole, Bygaden 2

Bygaden 25-27

Præstegården, Bygaden 4

Bygaden 10-14

Bygadens fortsættelse mod vest

17. Kirkerup

Landsby - skovbebyggelse

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Kirkerup

Historie

Landsbyen kendes fra kilder fra 1259 som Kirkethorp. Stednavnet betyder udflytterbyen med kirke. Kirken er fra begyndelsen af 1100-tallet og hører til blandt landets ældste. Den ældste del er opført i kampesten og har særlige kalkmalerier. Ved kirken ligger en helligkilde, der har været besøgt med helsebringende valfart for øje. I tilknytning til kilden og med midler herfra er i 1731 opført et hospital i byen (genopført efter brand 1865). Landsbyens ejerlav og egnen var i gammel tid desuden præget af skov. Rytterkort fra 1770 viser en lang, snoet landsbygade med spredt bebyggelse af få gårde og huse. Landsbyen ændrede sig kun lidt ved jordreformen, udskiftningen, i 1791. Jorderne blev lagt uregelmæssigt i blokke, og de fleste gårde blev i byen. Landsbyens sparekasse blev grundlagt i 1859 og forsamlingshuset blev opført i 1892. Desuden ses to skoler, et teglværk og en smedje fra samme periode. Fra 1930'erne udvides byen mod nord op mod savværket, der ses på kort fra ca. 1900. Desuden kendes et andelsfrysehus fra 1951 og en mølle.

Beskrivelse

I landsbyen ligger få, store og solide gårde blandet med gadehuse helt ud til gaden. Bebyggelsen er overvejende traditionelt udformet. Hospitalet har en gammel mindeplade på gavlen, mens skoler, brugs og smed til dels er sløret af ombygninger. Savværket er nedlagt og i forfald. Flere steder ses skovbryn som markernes afgrænsning.

Bærende værdi

Den slyngede og lange landsbygade med store gårde bygget i kampestensmur og grundmur, helligkilden og anlægget omkring den, hospitalet, småhusene ad Savværkssvej og selve savværket. Udsyn til skoven.

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor nedrivning af den traditionelle bebyggelse, både gårdanlæg med flere længer og gadehuse. Landsbyen er også sårbar overfor ombygninger med materialer, der slører historiske funktioner og udstykning samt huludfyldning.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af lokal betydning med middel bevaringsværdi.
- Kirkebyggelinje.
- Fredet bygning.
- Fredet fortidsminde, bl.a. helligkilde.
- Beskyttede sten- og jorddiger.

Kig mod marker afgrænset af Lorup Skov

Kirken

Tidligere skole, Savværksvej 1

Gadekæret med kig til skov

Kirkerupvej 57

Tidligere hospital, Kirkerupvej 59

18. Korsør Færgehavn

Bygninger - anlæg og transport

Kulturmiljø med én kerne

Korsør Gl. Banegård

Historie

Korsør Færgehavn er historisk bindeled mellem landsdelene i Danmark. Togforbindelsen fra København til Korsør blev etableret i 1856 - samtidig med Korsørs første station og Hotel Storebælt. Den første dampfærgeforbindelse fra Korsør til Nyborg åbnede i 1883, og i 1907 blev opført en ny pompøs banegård, der også indeholdt toldkammer samt post & telegraf. I 1930 kom motorfærgen, som primært skulle overføre biler til Nyborg, mens jernbanefærgerne fortsatte overfarten med passagerer og tog. Bilfærgeforbindelsen blev i 1957 etableret i Halsskov Havn nord for Korsør by.

Færgehavnen var arbejdsplads for et stort antal havnearbejdere, heriblandt de såkaldte litzere, der var ansvarlige for fortøjning af færger samt jernbanesporene til og fra færgerne. I 1990'erne begyndte anlægget af den faste broforbindelse over Storebælt i Halsskov Havn, og færgefarten fra Korsør færgehavn blev indstillet i 1997-1998. Færgelejerne – de såkaldte pier'er - er i dag bebygget med lejligheder og opmarcharealet er omlagt til parkstrøg med forbindelse til Korsør Bypark, der er anlagt på det tidligere jernbaneareal. Yderst på færgelejet står i dag det gamle anduvningsfyr, fyrbåken "Koen", fra 1912. "Koens" brølen kunne som tågehorn høres over det meste af Korsør indtil 1987.

Beskrivelse

Korsør Færgehavn ligger på Halsskovsiden af Korsør. Karakteristisk er kystlinjen med de gamle færgelejer og opmarcharealet, hotelbygningen i historicistisk stil samt banegårdsbygningen med

Pier'erne

Strandvej i baggrunden

Pier'erne

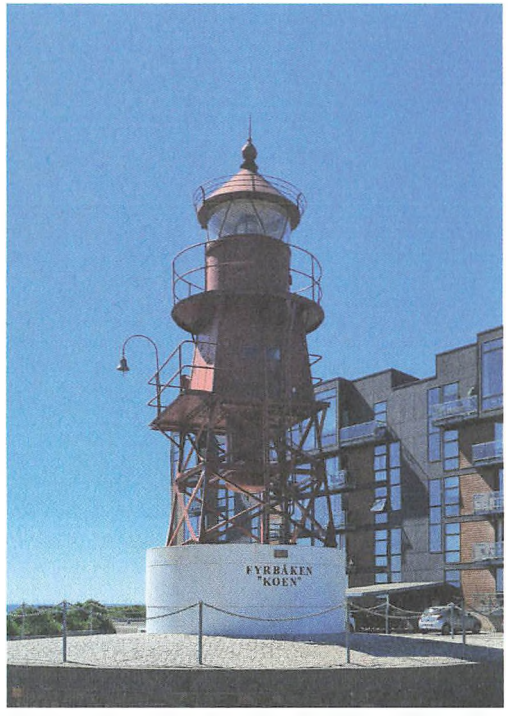

Det gamle anduvningsfyr, fyrbåken "Koen"

Det tidligere Hotel Storebælt

krone, Merkur og Neptun i nybarok tegnet af Heinrich Wenck. Mellem de gamle færgelejer er bygget etagebyggeri med store glaspartier, der minder om færgerne og bevarer forbindelsen mellem boligerne og vandet.

Bærende værdi

Stationsbygningen til kollektiv trafik, det tidligere hotel på kajen, opmarcharealet til biltrafik, kystlinjen med pierne og de nye boliger er alt sammen anlæg, der vidner om færgedriftens omfang og betydning for byen, regionen og nationen.

Sårbarhed

Kulturmiljøet er sårbart overfor ny funktionstømning, forfald, ombygning og nedrivning. Især er den ubeskyttede hotelbygning sårbar overfor forfald, ombygning og nedrivning. Opmarcharealet er sårbart overfor udstykning.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af national betydning og høj bevaringsværdi.
- Fredet bygning, banegården af Heinrich Wenck.

19. Korsør Fæstning

Fæstningsanlæg med betydning for bydannelse

Kulturmiljø med én kerne

Voldgrav med fæstningstårn i baggrunden

Historie

Navnet Korsør nævnes første gang midt 1200-tallet. Stednavnets første led er et kors og sidste led en gruset strandbred, så det samlet forstås som et sømærke. Farvandet Storebælt blev kontrolleret fra Korsør, Nyborg og Sprogø samt fra Tårnborg inde i Korsør Nor. I 1380'erne tabte Tårnborg betydning til fordel for Korsør, hvor fæstningstårnet fra 1300-tallet blev styrket med et slot. Byen ved fæstningen voksede i disse år, og fik købstadsrettigheder i 1425. Christian den 4. byggede i 1607 et magasin til korn og krudt ved fæstningen, og under svenskekrigenes besættelse af Korsør i 1658-60 opførte svenskerne voldanlægget med bastioner og voldgrav. I 1700-tallet blev der bygget kommandantbolig, i 1826 affutagehus og i 1856 vagtbygning. I 1812 blev slottet revet ned. Korsør Fæstning blev nedlagt i 1856, men var beboet frem til 1931.

Bebyggelsen ejes i dag af Korsør Havn og anvendes til både Lokalhistorisk Arkiv, By- og Overfartsmuseum, Marineforening samt repræsentations- og udstillingslokaler. Kabeldepotet fra 1906 er udlånt til lokalt forankrede kunstnere.

Beskrivelse

Fæstningen er et iøjefaldende vartegn for Korsør beliggende på en fremskudt tange ud i Storebælt ved indsejlingen til Korsør og adskilt fra Korsørs bymidte ved et åbent rum med stejleplads. Området er omgivet af brolagt vejbane, en vandfyldt voldgrav og en græsklædt vold. Øverst knejser i munkesten fæstningstårnets 23 meter høje mure, bredest står magasinbygningen med støttepiller, enkelt ligger affutagehuset (til kanonlavet-stativer) i bindingsværk og elegant kommandantboligen i træ.

Korsør Fæstning inden for volden

Kabeldepotet

Kommandantboligen i træ, nu Lokalarkiv

Magasinbygningen, nu museum

Voldgrav

Sårbarhed

Kulturmiljøet er trods udpegninger sårbart overfor funktionstømning, forfald, ombygning og nedrivning. Området, der ligger på opfyldt areal, kan være udsat for havvandsstigninger.

Bærende værdi

Voldanlægget er et værdifuldt, landskabsarkitektonisk grønt pejlemærke. Fæstningsanlæggets nederlandsk inspirerede jordvolde med vandfyldte grave og de enkelte markante, fritliggende bygninger fra flere perioder, som hver især er knyttet til fæstningsanlæggets militære brug. Kulturmiljøet er nært knyttet til fortællingen om Korsør by, da fæstningen kontrollerede skibsfarten gennem og over Storebælt samt indsejlingen til Korsør Nor.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af regional betydning og høj bevaringsværdi.
- Fredede og højt bevaringsværdige bygninger.
- Fredet fortidsminde.

Udsigt fra Fæstningen mod byen

20. Korsør Isbådsstation

Storebæltsoverfarten - bygninger og anlæg til transport

Kulturmiljø med én kerne

Revhuset

Historie

Yderst på Korsør Rev ligger en isbådsstation, der udgjorde forbindelsen over Storebælt under isvintre. Christian den 4. igangsatte isbådstransporten bl.a. for at sikre post mellem landsdelene. I 1590 opførte han det første Revhus, som i 1838 blev erstattet af det nuværende Revhus. Det fungerede som gæstgiveri for rejsende og søfolk samt opbevaring af post og gods. Rejsen over Storebælt i isbåd var risikabel og kunne tage mange timer - eller dage. En isbåd er en åben båd med meder på, så den kan skubbes på is, men også sættes i åbne sejlrender.

Postvæsenet opførte i 1784 en bygning på Revet og overtog også isbådstransporten efter en stor ulykke i 1794. Med jernbanens ankomst til Korsør i 1856 førtes endda et spor ud til isbådstationen for at sikre forbindelsen. I 1870 blev et feriehjem for børnehjemsbørn bygget på Revet. De Danske Statsbaner overtog driften af isbådsstationen i 1883, men i løbet af 1900-tallet vandt isbrydere frem, og i 1937 blev isbådsstationen nedlagt. Bebyggelsen fungerede en tid som feriehjem for DSB-ansatte. I dag eksisterer kun det gule Revhus og et bådehus fra 1884. Revhuset fik dog en renæssance som kontor under byggeriet af Storebæltsbroen i 1990'erne.

Beskrivelse

Isbådsstationen består af to huse. Bådehuset, i dag Isbådsmuseum, og det gule Revhus, der bruges af lokale foreninger. Revhuset er bygget med bindingsværk og har desuden et meget bredt tagudhæng, hvor rejsende kan søge læ og ly. Bemærk de mange skorstene til opvarmning.

Bærende værdi

Revet og dets bebyggelse samt adgang til bådehuset/Isbådsmuseet. Bygningernes udformning og materialer samt formidlingen af isbådsstationens historie og betydning for forbindelsen mellem landsdelene.

Sårbarhed

Kulturmiljøet er sårbart overfor havvandsstigninger, da det ligger meget lavt og direkte til Storebælt. Bebyggelsen er sårbar overfor manglende vedligeholdelse og funktionstømning.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af regional betydning og høj bevaringsværdi.
- Fredede bygninger.
- Delvist omfattet af fortidsmindebeskyttelseslinjen for skanse.

Offentlig adgang til Revet.

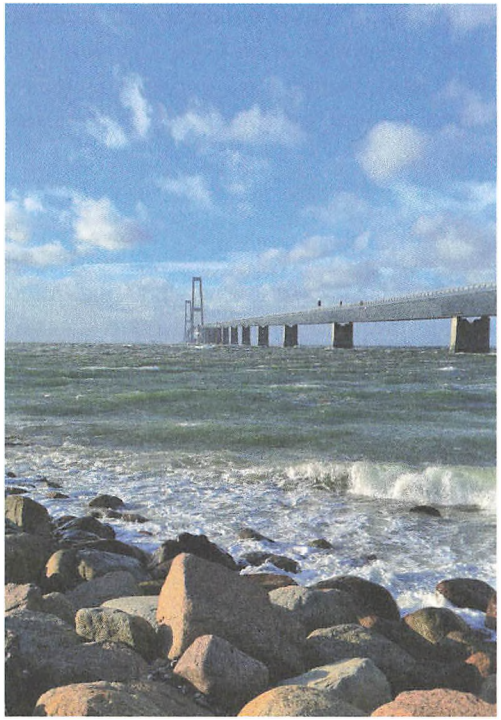

Storebæltsbroen

Bådehus med port i gavlen

Revet

Bådehus og Revhus

21. Lorup

Landsby - skovbebyggelse

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Lorup

Historie

Lorup landsby er en skovbygd, der i gammel tid hørte under Antvorskov. Stednavnets forled kan både betyde hjejle og lund, og efterleddet -rup (rup/strup/drup) betegner en udflyttet bebyggelse. Det er et lille ejerlav og en lille bebyggelse, der på rytterkort fra 1771 viser tre gårde i et blandet skovlandskab med agre og enge. Bygdens jorder bliver i 1811 i forbindelse med jordreformen, udskiftningen, udskilt for at samle den enkelte bondes mark, men det var ikke nødvendigt at flytte de få gårde. Jorden omkring landsbyen bliver lagt i stjerneform, mens skoven mod nord udlægges i blokke. I forbindelse med Skovforordningen i 1805, hvor fredskov defineres og beskyttes af diger, bliver en af gårdene til skovriddergaard, hvilket ses på målebordskort fra 1842. I skoven mod nordvest etableres spredte husmandssteder og mod nord fredskov samt enkelte gårde i det kuperede terræn med navne som Vættebjerg, Ravnebjerg og Lerbjerg.

Beskrivelse

I et dyrket landskab afgrænset af skov ses gårdbebyggelserne i en klynge langs en kroget vej. Det er i dag moderne gårdanlæg med stuehuse, lader og siloer. I ejerlavet er enkelte andre bebyggelser, en tidligere smedje i bindingsværk og en husmandsudstykning med bebyggelser i flere længer mod nordvest.

Bærende værdi

Den lille klynge af gårdanlæg, som udgør kernen af Lorup landsby og gårdenes tilknytning til naturgrundlaget. De opdyrkede marker omkranset af skov.

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor nedrivning af landbrugsbygninger, udstykning i landsbykernen og nybyggeri generelt. Kulturmiljøet er også sårbart for tilvoksning af lysningen og ny skovrejsning med tæt skov (modsat overdrevsskov).

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø med regional betydning og middel bevaringsværdi.
- Beskyttede sten- og jorddiger.

Lorupvej 26

Lorupvej 15

Skovridergården, Lorupvej 3

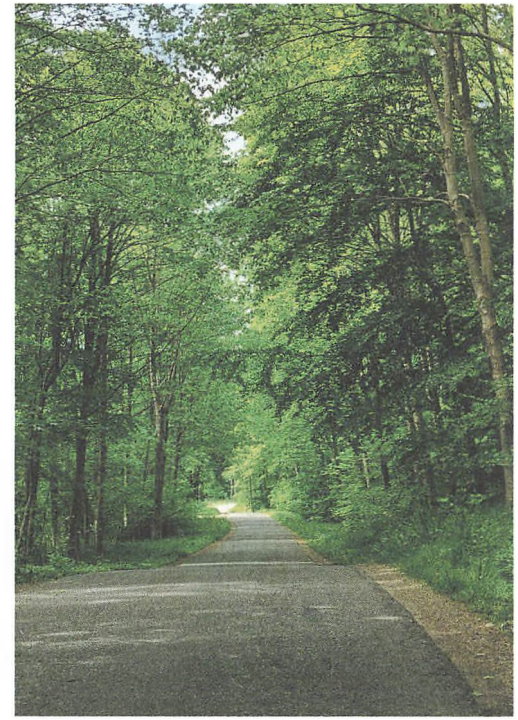

Lorupvej gennem skoven

Lorupvej 17

22. Næsby ved Stranden

Landsby - landbofællesskab og udskiftningstid

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Næsby ved Stranden

Historie

Landsbyen nævnes første gang i skriftlige kilder i 1231 som Nesby og i 1431 som Næsby ved Stranden. Stednavnet forbindes til beliggenheden på næsset ved den snoede Tude Å lige nord for Trelleborg. Endelsen -by knyttes til vikingetid. Rytterkort fra 1768 viser 19 gårde og en hel del gadehuse i landsbyen. En rytterskole er placeret midt i bygaden. På historiske kort træder forten, en fælles plads midt i byen omgivet af stendige, tydeligt frem. I 1790 ændrede landsbyen sig med jordreformen, udskiftningen. Jordene i det store ejerlav blev lagt i blokke, mens eng, mose og strand blev opdelt i smalle lodder. Cirka halvdelen af gårdene bliver spredt ud i landskabet, der drænes for bedre at kunne dyrke jorden. Byens tomme tofter – og delvist også forten - bebygges med gadehuse. Mod nord udstykkes Næsby Huse til husmandssteder og udbygges over en længere periode. Fra 1950'erne ses en kraftig udstykning af sommerhuse ved stranden.

Beskrivelse

Landsbyen ligger i den inderste del af ejerlavet med Tude Å til to sider. Ejerlavet når ud til kysten og har tidligere bestået af store vådområder. Landsbyen afgrænser sig med sin kraftige bevoksning mod det omgivende landskab af marker og ådal. I byen ses flere markante firlængede gårde i bindingsværk samt gadehuse af varierende typer.

Bærende værdi

De tilbageværende gårde i landsbyen samt rytterskolen i traditionelle materialer. Vejforløbet omkring den tidligere forte.

Fredet, firlænget gård, Næsbyvej 24

Smedevej 5

Smedevej 6

Gadekær ved Næsbyvej

Tidligere rytterskole, Smedevej 2

Krogsagergaard, Næsbyvej 20

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor udstykninger og nedrivninger af gårde samt opførelse af nye typer af gadehuse. Desuden overfor yderligere tilgroning, der udvisker landsbygaden. Rytterskolen er sårbar overfor ombygninger.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø med lokal betydning og middel bevaringsværdi.
- Fredet bygning (firlænget gård) Næsbyvej 24.
- Kulturarvsareal.

23. Omø by

Ø med landsby - landbosamfund, udskiftningstid og havnedrift

Kulturmiljø med to kerner og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Omø by

Historie

Omø nævnes første gang 1231 skrevet Omæ. Øerne Omø, Agersø og Egholm var krongods frem til 1666 og hørte senere under Borreby Gods. Stednavnet tolkes som havets larm og buldren. Øens bebyggelse er koncentreret i landsbyerne Omø By midt på øen og Omø Kirkehavn mod nord, hvor færgen lægger til, samt til individuelle og klyngebyggede sommerhuse mod syd. På vestsiden ligger Omø Fyr fra 1893. På øen er flere moseområder, der har forhindret bebyggelse og opdyrkning. Ved jordreformen i 1804, udskiftningen, blev øens jorder lagt i blokke, nogle med relativ lang afstand til byen. Alle gårde forblev i byen.

I udkanten af Omø by står kirken, der er genopført i 1828 i grundmur, men som oprindeligt blev opført i bindingsværk i 1574. I 1859 fik øen skolebygning, senere forsamlingshus, og et andelsmejeri. I 1921 statstelefon, post & telegraf, bibliotek og i 1951 et andelskølehus. Kirkehavn er anlægssted for færgen til Stigsnæs. Kort fra 1837 viser udstykning, men ingen bebyggelse ved havnen. Molen er anlagt 1896.

Beskrivelse

Omø By har tæt bebyggelse, der domineres af store u-udflyttede gårdanlæg i bindingsværk og grundmur med tre og fire længer. Spredt mellem gårdene ses mindre gadehuse. Bebyggelsen ligger placeret langs gader i sløjfer, og skel er markeret af karakteristiske stengærder. Porte og smøger giver indkig i bebyggelsens lag. Kær, haver og høje træer bryder bebyggelsen.

Omø Kirkehavn er karakteristisk ved havnens forskellige bygninger og skure til transport og fiskeri samt stejleplads. Omkring havnen består grundstrukturen af mange små grunde i flere lag. Bebyggelsen er overvejende små længehuse og udhuse.

Bærende værdi

I Omø By de store gårdanlæg med stuehuse og udlænger samt små gadehuse i traditionelle materialer og deres placering i bygaden, hvor forløbet danner sløjfer. Gærder og diger af sten, smalle grusveje og beplantning. I Kirkehavn er det bebyggelsen relateret til fiskeri og færgetransport samt den tætte og lave bebyggelsesstruktur i forbindelse med havnen.

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor funktionstømning, der medfører nedrivninger af gårde og gadehuse. Desuden udskiftning af traditionelle materialer, nedlæggelse af stengærder, udretning og asfaltering af stier. Nedrivning af huse og skure i forbindelse med fiskeri og færgetransport samt ændring af skala og bebyggelsesstruktur.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af regional betydning med høj bevaringsværdi.
- Lokalplan 1134.
- Kirkebyggelinje.
- Arealfredning ved kirkegård.
- Bygninger opført før 1940 er omfattet af SAVE-registrering i Skælskør Kommuneatlas, 1994.
- Beskyttede sten- og jorddiger.

Omø Skole, Husmandsstræde 4

Husmandsstræde 23

Fyrvej 6

Fyrvej 1

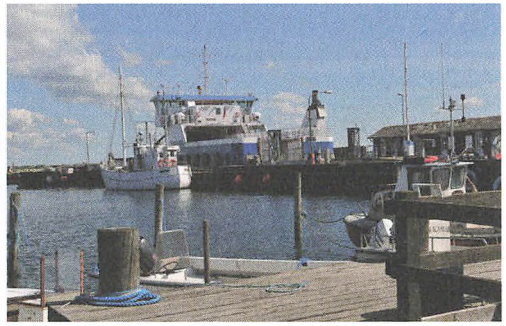

Omø Havn

Omø Havnevej 2

Omø Fyr (foto: Colourbox)

24. Skovsgaard

Hovedgaard

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Skovsgaard

Historie

Skovsgaard var i 1500-tallet en hovedgård med en højtliggende hovedbygning omgivet af voldgrave og en lavt liggende vandmølle, Snogemølle, med mølledam. I 1670 blev gården opkøbt af kronen og efterfølgende solgt på auktion i 1775 ved salget af kronens ryttergods. Skovsgaard blev først del af den nyoprettede herregård, Gyldenholm, men blev frasolgt i 1804. I 1813 blev den gamle Skovsgaard hovedbygning nedbrudt, og nedenfor voldstedet opførtes i stedet for en hollandsk vindmølle. I 1820 blev en ny hovedbygning bygget i klassicistisk stil tæt på møllerne, og i 1851 fik lokaliteten kongelig bevilling på at bage hvedebrød. I den forbindelse blev der bygget et bageri neden for vindmøllen. Historiske kort fra ca. 1900 viser en smedje overfor bageribygningen. Bageriet blev nedlagt i 1972 og anvendes i dag af Bagerimuseet.

Beskrivelse

Højt- og fritliggende mølle, der mangler hat og vinger. Markant klassicistisk hovedbygning, med bred gavlkvist foran større gårdanlæg, delvist i rødt optrukket bindingsværk. Desuden bagerigården med bageribygning kendetegnet ved den store skorsten, en udlænge og en beboelseslænge. Al bebyggelse beliggende i klynge omkring vejen – kun møllen er placeret solitært.

Bærende værdi

Møllen på bakken. Den store gårdbebyggelse med markant 1800-tals hovedbygning og udlænger, mindre gårdbebyggelse omkring bageriet, bageribygning med skorsten og udlænger, enkelte gadehuse i udkanten af ejerlavet.

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor manglende brug og medfølgende forfald. Kulturmiljøet svækkes ved nedrivning af bærende bygninger.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af lokal betydning og middel bevaringsværdi.
- Fredet bygning, den hollandske vindmølle, Fladeholtevej 6.
- Fredet fortidsminde, en vejkiste over Snogebæk (i udkanten af ejerlavet).
- Beskyttede sten- og jorddiger.

Kulturmiljøets bebyggelse er privat. Bagerimuseet er åbent for besøgende.

Fladholtevej 6

Skovsgaard Mølle

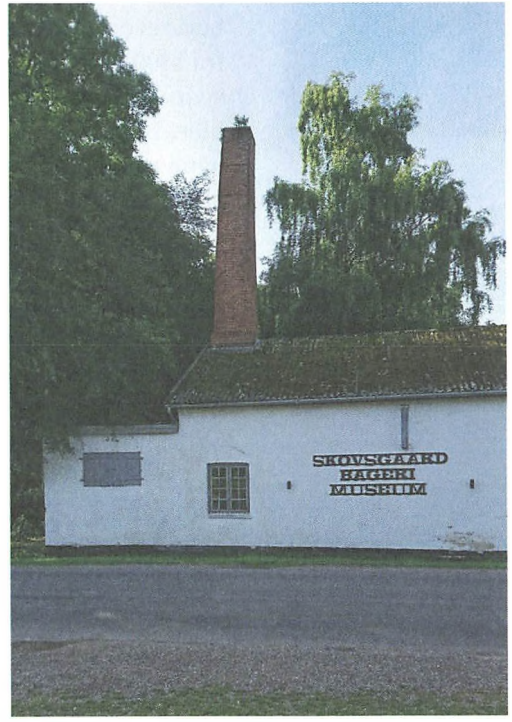

Tidligere bageri der i dag er museum

Avlsbygninger

Hovedbygning til Skovsgaard

25. Skørpinge

Landsby- landbosamfund og udskiftningstid

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Skørpinge

Historie

Landsbyen kendes som Schirpinghe fra 1198. Stednavnets forled tolkes som "skorpet" eller ujævn. Endelsen -inge knyttes til jernalderbebyggelser. Rytterkort fra 1770 viser en stor landsby med 20 gårde og enkelte huse placeret i kreds omkring kirke, kær og fælles byjord. I begyndelsen af 1800-tallet ændrede landsbyen sig under jordreformen, udskiftningen, og markjord blev lagt i stjerneform omkring landsbyen. Mod nordvest og sydøst blev jorderne lagt i mindre blokke, bl.a. pga. mose. Udflytning af gårde og fremvækst af gadehuse ses sent i 1800-tallet. Foruden kirke og præstegård har der i byen været rytterskole fra 1700-tallet – kun tavlen er bevaret og opsat på en anden bygning, drenge- og håndværksskole fra 1800-tallet og nyere skole på Skoletoften 1. Desuden fattiggård, sparekasse, andelsmejeri og to forsamlingshuse med politiske profiler. I ejerlavet er et fortidsminde, et kors, og traceet efter jernbanen mellem Næstved og Slagelse, i dag en rekreativ sti kaldet Fodsporet.

Beskrivelse

Landsby beliggende midt i ejerlav med delvis synlig stjerneudskiftning. Landsbygade ligger i karakteristisk sløjfe omkring kirke og skolebygninger. I landsbygaden er enkelte store gårde samt kær bevaret. Mod syd og på gadejord ligger en del gadehuse i forskellig udformning. Slagelsevej skærer igennem byens østende.

Bærende værdi

Velbevaret vejforløb med smalle, let slyngede parallelveje, velbevaret bebyggelsesmønster med flerlængede gårde og gadehuse. Grønning med gadekær, skarp grænse mellem by og landskab.

Kirken

Skoletoften 8

Sårbarheder

Kulturmiljøet er især sårbart overfor tab af landbrugsbygninger, udstykning af matrikler, ændring af traditionel byggeskik og svækkelse af afgrænsning mellem by og land.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø med lokal betydning og høj bevaringsværdi.
- Kirkebyggelinje.
- Fredede arealer omkring kirken.
- Beskyttede sten- og jorddiger.

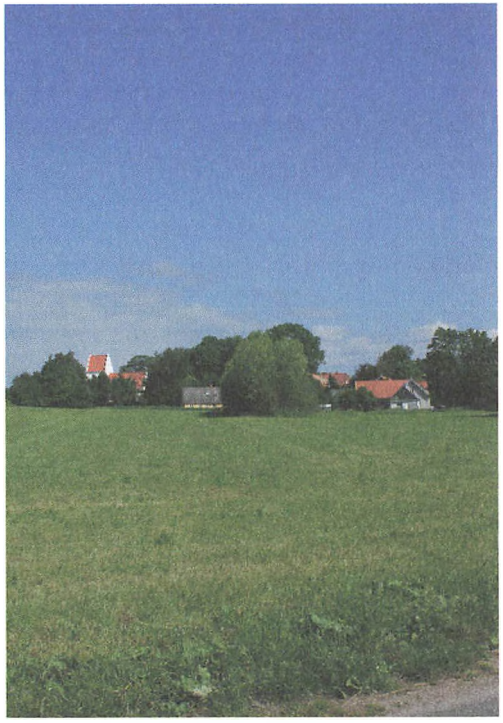

Skørpinge set fra Halkevadvej

Skoletoften 12

Skørpingevej 22

Skoletoften 7

26. Slots Bjergby

Landsby - landbosamfund og udskiftningstid

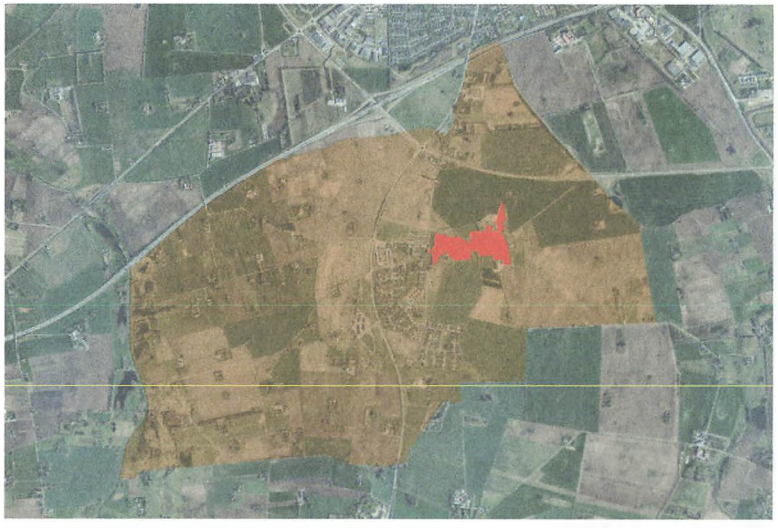

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Slots Bjergby

Historie

Landsbyen Slots Bjergby nævnes i 1198 som Biærby samt i 1370 som Byerby. Stednavnet tolkes som "byen på bakken". For at skelne fra Munke Bjergby hed byen først Brødre Bjergby, da byen hørte under Antvorskov Kloster, og siden Slots Bjergby, da byen kom under Antvorskov Krongods. Kirken fra 1100-tallet, men ombygget i 1400-tallet, er Sjællands højest beliggende. På rytterkort fra 1777 ses ca. 25 gårde og enkelte huse langs bygaden, der mod øst deler sig i en sløjfe. Højt på Kirkebakken markeres også rytterskolen. Ved jordreformen i 1794, udskiftningen, lægges jorden tættest på byen i stjerneudskiftning, mens øvrige jorder lægges i blokke. I ejerlavet oprettes mange nye matrikler til huse og gårde, bl.a. husmandsudstykningen Bjergbymark, og i byen forbliver ca. 14 gårde. I 1873 bygges en fattiggård i udkanten af ejerlavet. I 1904 opførtes et vandværk, i 1905 en ny skolebygning, i 1922 et forsamlingshus og i 1932 et andelsmejeri og en telefoncentral.

Beskrivelse

Velbevaret slynget gadeforløb med andelsbyggeri, store gårde og mindre gadehuse langs hovedgaden, flere i bindingsværk, kampesten, historicisme og Bedre Byggeskik. Markant er kirken og kirkegården i terrasser mellem Kirkebjerggård og den tidligere rytterskole. Den smalle bygade nedenfor fortsætter i en lille sløjfe. Mod vest skæres landsbyen af landevejen. Mod nord afskæres Bjergby Overmark radikalt af omfartsvejen.

Bærende værdi

Det velbevarede vejforløb med buer, knæk og sløjfe på kanten af et terrænspring, der skaber rum for bebyggelsesmønsteret. De mange velbjergede gårde og store træer, spredte, mindre gadehuse tæt på vejen og i sløjfen. Nærhed til de store høje og den klare grænse til det åbne land.

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor yderligere opdeling i nye kvarterer, funktionstab og nedrivning af gårdanlæg samt yderligere tilsløring af funktionsbygninger. Desuden ændring af krogede og smalle vejforløb.

Udpegninger

- Værdifuldt Kulturmiljø af lokal betydning med høj bevaringsværdi.
- Kirkebyggelinje.
- Arealfredning ved kirken.
- Kulturarvsareal.
- Beskyttede sten- og jorddiger.
- Fredede fortidsminder med beskyttelseslinje.
- Bevarende lokalplan 306.
- Nybyggeri i området indenfor lokalplan 1044 vil sløre adskillelsen mellem den nye og den gamle del af Slots Bjergby.

Slots Bjergbyvej 13

Slots Bjergbyvej 44

Slots Bjergbyvej 21

Slots Bjergbyvej 10

Kirken

27. Sludstrup

Landsby - landbosamfund og udskiftningstid

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Sludstrup

Historie

Sludstrup kendes fra kilder omkring 1370 som Slustorp. Stednavnets forled udlægges i ældre sprogbrug som terrænformen "horn". Efterleddet torp (-rup/-strup/-drup) er en udflyttet bebyggelse. Kirken er fra ca. 1200, i kampesten og med flere senere tilbygninger. Kalkmalerier fra to perioder. Flere kilder i området, nordligst i ejerlavet helligkilden Skt. Brikses (Skt. Birgitta?), der har være søgt af lægedom. På rytterkort 1769 ses ni gårde. Jordreformen, udskiftningen, i 1792 ændrede landsbyen. Jordene tæt på landsbyen blev lagt i stjerneform, længere ude i blokke, så hver bondes jord blev samlet til en mark. To-tre gårde blev flyttet ud af byen. Fra 1892 til 1959 lå Sludstrup Station på Næstved-Slagelse Banen vest for byen. I 1905 opførtes en ny skole ved grænsen til Sørbymagle, i 1913 et forsamlingshus, i 1952 et andelsfrysehus.

Beskrivelse

Sludstrupvej er smal og slynget med synlig ubebygget pladsdannelse, en landsbyforte, ved kirken. Landsbyen domineres af få u-udflyttede, moderniserede gårde med markante træer og ældre gadehuse. Mod syd enkelte husmandssteder på række. Mod nordvest, afskåret af landevejen, ligger Skalsbjerg, der er en udbygning af landsbyen mod stationen.

Bærende værdi

Sludstrups bærende værdier er landsbygadens slyngede form og den tydelige pladsdannelse, forten, ved kirken. Desuden de u-udflyttede gårde i landsbyen, gadehusene midt i byen og de gamle husmandssteder mod syd. Det åbne kig ned over ådalen.

Sårbarhed

Kulturmiljøet er sårbart overfor nedrivning af bebyggelse - både gårde, gadehuse og husmandssteder. Udstykning, yderligere ombygning og brug af utraditionelle materialer kan svække fortællingen.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af lokal betydning med høj bevaringsværdi.
- Kirkebyggelinje.
- Arealfredning omkring kirken.
- Beskyttede sten- og jorddiger.

Ved kirken

Forsamlingshus, Sludstrupvej 1B

Sludstrupvej 4

Kirken

Sludstrupvej 6

Sludstrupvej 11

28. Sprogø

Ø med bygninger og anlæg til transport samt forsorgsinstitution

Kulturmiljø med én kerne uden omgivelser

Udsigt fra fyrbanken mod øst

Historie

Stednavnet Sprogø kendes fra 1000-tallet som "Sprogh", der på ældre dansk har betydningen kvas, forstået som skovbevoksning. På øen midt i Storebælt anlagde Valdemar den Store i 1100-tallet en borg til kontrol af farvandet. Borgruin og borgbanke kan stadig ses. I 1572 befalede Frederik den 2., at der på øen også skulle være et hus for nødstedte rejsende over Storebælt. I 1814 blev Sprogø købt af Postvæsenet. For at sikre forbindelsen af post og færdsel mellem landsdelene blev bebyggelsen i de følgende år genopbygget efter krig, og i 1868 blev Sprogø Fyr opført på borgbanken. Fra 1883 ejede De Danske Statsbaner øen og udvidede bebyggelsen til en gæstgivergård, en mellemstation for nødstedte rejsende med færge og isbåd. 1923-1961 rummede den tidligere gæstgivergård et forsorgshjem for umyndiggjorte kvinder under De Kellerske anstalter. Anlæggelsen af Storebæltsforbindelsen i 1990'erne firdoblede Sprogø. Sund & Bælt ejer i dag bygningerne.

Beskrivelse

Den oprindelige del af Sprogø udgør kulturmiljøet. På borgbanken ligger fyrtårn, fyrmesterbolig og assistentbolig forbundet via stier. Nedenfor, placeret i læ, ligger det tidligere forsorgshjem, der oprindeligt blev bygget som gæstgivergård. Omkring gården er rester af frugthave og grønne hegn fra hjemmets landbrug. På øens sydvendte kyst ligger anløbsplads og en varde, et målepunkt fra 1800-tallet for Geodætisk Institut til markering af Storebælts midterlinje. Øen har lav bevoksning og afgræsses.

Sprogø Borgbanke med fyrtårn, fyrmesterbolig og assistentbolig (foto: Colourbox)

Tidligere Forsorgshjem

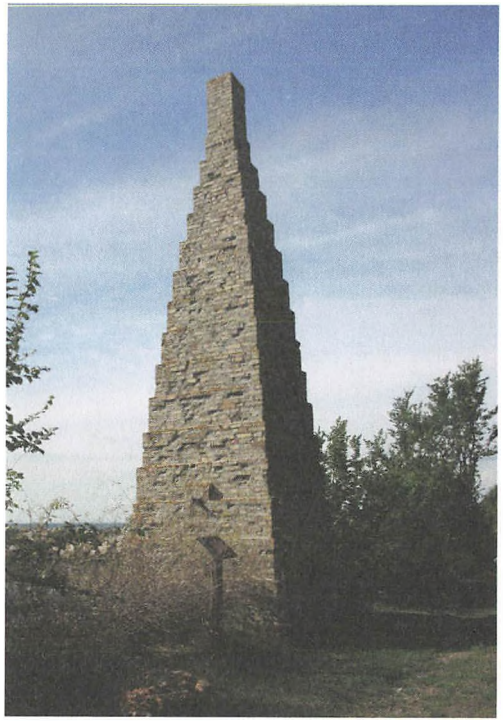

Målepunkt, Varde

Anløbsplads

Køle/frysehus

Tidligere Forsorgshjem, kig til gårdsplads

Bærende værdi

Sprogøs bebyggelse, der er betinget af øens afsondrede beliggenhed. Borgbanken, fyrtårnet med tjenesteboliger. Desuden bebyggelsen, der oprindeligt var opført som gæstgiveri og hjælp til nødstedte, men som også blev brugt til kontrol og frihedsberøvelse.

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor forfald, ombygning og vedligeholdelse, der slører det oprindelige byggeri. Sårbarhederne knyttes især til forsorgshjemmet, der ikke er sikret med bevaringsværdier, og som med sin beliggenhed ikke ses.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af national betydning og med høj bevaringsværdi.
- Fredede bygninger, fyrtårn og fyrmesterbolig.
- Fredet fortidsminde og beskyttelseslinje, borgruinen.
- Kulturarvsareal, borgruinen.
- Naturfredning.

Sprogø kan kun besøges via Destination Sjælland.

Fyret og Storebæltsbroen (foto: Evan Hemmingsen)

Assistentbolig

Tidligere Forsorgshjem neden for fyrbanken

Lade

Anløbsplads

29. Tude Ådal

Ådal med inddæmmet engareal, slusebro, dæmning og vikingeborg

Kulturmiljø med én kerne uden omgivelser

Trelleborg ved åerne (foto: Colourbox)

Historie

Ved Trelleborg løber Tude Å og Vårby Å sammen. Vest for Trelleborg har landet været varierende vådt og sumpet, hvilket også afspejles i stednavnes efterled som vad, sø, fed, holm, vejle, eng, kilde, løb. Ådalen har været en barriere fra nord til syd, men har også dannet en øst-vestgående adgangsvej. De tidligste spor af menneskelig aktivitet daterer sig til dæmningen ved Møllesøen, som blev opført i 200-tallet. Tude Å blev brugt som transportvej til Trelleborg fra slutningen af 900-tallet. Fra Middelalderen kendes syv møller langs Tude Å. En af dem, Pine Mølle, lå ved Møllesøen. Kort fra 1796 viser, at Tude Å på sin vej ud i Bæltet delte sig i to løb her. I 1800-tallet påbegyndtes inddæmningen af området ved Tude Ådals udløb i Storebælt - et af de tidlige landindvindingsprojekter i danmarkshistorien. Den første dæmning blev bygget i 1846 over vejlens smalleste sted. Selve Trelleborg blev arkæologisk udgravet i 1930'erne. Trelleborg og de øvrige danske ringborge blev i 2023 optaget på UNESCOs Verdensarvsliste.

Beskrivelse

Kulturmiljøet ved Tude Ådal er kendetegnet ved menneskeskabte anlæg og elementer, der står i kontrast til ådalens landskab og naturpræg. Trelleborgs præcise, geometriske form mod ådalens vigende linjer. Ved Pine Mølle ses rester af dæmningen på tværs af åløbet. Ved Bildsøvej er et nord-sydgående vejforløb med slusebro. Tilsammen vidner disse om menneskets mangeårige indgriben i ådalens natur.

Bærende værdier

Hele ådalens forløb fra Trelleborg til Storebælt med de menneskeskabte anlæg – Trelleborg med sin placering på spidsen mellem de to åer, dæmningen ved Møllesøen og Slusebroerne over Næsby Fed. Desuden ådalens afstand til omkringliggende bebyggelse - Næsby ved Stranden og Gammel Forlev.

Sårbarhed

Kulturmiljøets fortælling kan svækkes ved naturgenopretning og stigende vandstand.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af regional betydning og med høj bevaringsværdi.
- Fredede fortidsminder, Trelleborg, dæmning over vejlen ved Møllesø.
- Kulturarvsareal.

Åløb og Trelleborg

Tude Ådal og Trelleborg (skråfoto)

Vest for slusebro

Sti til ådalen ved Trelleborg

Inddæmmet areal vest for slusebro

Langhuset på Trelleborg (foto:Colourbox)

30. Venslev

Landsby - landbosamfund og udskiftningstid

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Venslev

Historie

Landsbyen blev nævnt første gang i 1370 som Wenzsløf. Stednavnets forled tolkes som et mandsnavn. Efterleddet betyder levn eller arv og knyttes til jernalderbebyggelser. Kirken er opført ca. 1100 med flere senere tilbygninger. Kort fra 1806 viser 23 tætliggende gårde, få gadehuse og et gadenet i sløjfer, der danner bebyggelse i lag. Ved jordreformen i 1792, udskiftningen, blev jorden tæt på landsbyen lagt i stjerneformede kiler, længere ude i blokke, for at samle hver bondes jord til en samlet mark. Knapt halvdelen af gårdene blev flyttet ud. Mod nordøst blev Venslev Enghave udstykket til fællesgræsning og med tiden til husmandssteder. Mod øst en fælles tørvemose. En skole blev oprettet i 1828, et forsamlingshus i 1935 og et andelskølehus i 1951. Kort fra 1842-1899 viser en fattiggård på Nyrupvej, mens kort fra 1901-1971 viser en smedje mod nordøst og en skole mod sydøst.

Beskrivelse

I landsbyen findes flere bevarede gårde, bl.a. i kampesten. Desuden få gamle gadehuse og flere nyere huse. Forsamlingshus og brugsforening midt i byen er i dag bolig. Øvrige tidligere funktioner er sløret. På Møllebakkevej er skolematrikel omdannet til fælleshave. Gadekæret på gadejord overfor kirken danner også et grønt område. Levende hegn og markante træer skaber rum. Overgangen fra landsby til mark er flydende.

Længe mod vejen, Aadalsvej 152

Venslevvej 130

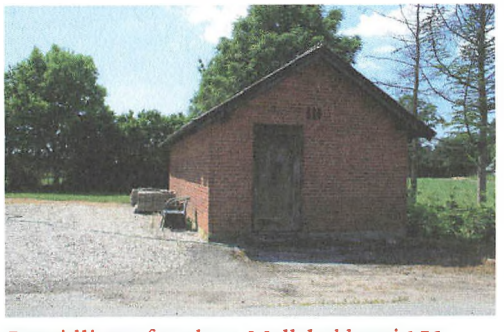

Det tidligere frysehus, Møllebakkevej 151

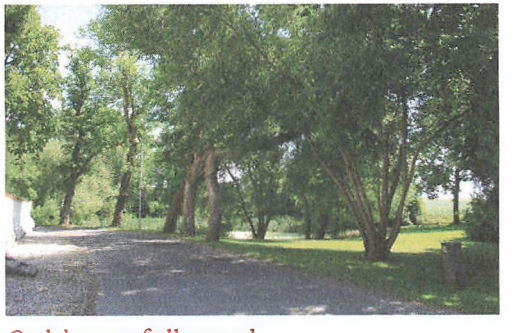

Gadekær og fællesareal

Venslevvej, ankomst fra nord

Længe i kampestensmur, Aadalsvej 134

Bærende værdi

Kulturmiljøet er knyttet til det slyngede, smalle gadenet og bebyggelsesmønsteret, hvor gårde og huse er placeret lag på lag. Gårdanlæg i kampesten, sadeltage og de grønne arealer er bærende elementer. Desuden er Venslev Enghave en tydelig fortælling om jordreformen.

Sårbarhed

Kulturmiljøet er sårbart over for yderligere nedrivninger af gårde og gadehuse samt udstykninger, der ændrer vej- og bebyggelsesmønster og ombygninger i ikke-traditionelle materialer.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø med lokal betydning og middel bevaringsværdi.
- Bygninger opført før 1940 er omfattet af SAVE-registrering i Skælskør Kommuneatlas, 1994.
- Kirkebyggelinje.
- Fredet areal omkring kirke og gadekær.
- Fredskov.
- Mange beskyttede sten- og jorddiger.

31. Vester Bøgebjerg

Landsby - landbosamfund og husmandsudstykning

Kulturmiljø med én kerne uden omgivelser

Kig til Storebælt fra Vester Bøgebjergvej

Historie

Vester Bøgebjerg er nævnt i 1463 som Bøgbergh. Bøgebjerg er et lille højdedrag øst for ejerlavet. I 1682 nævnes ni gårde. Bygaden lå nord-syd i et slynget forløb med gadekæret omtrent i midten. Et mindre vejforløb krydser øst-vest. Ved jordreformen i 1794, udskiftningen, blev jordene lagt i lange kiler mod vest. De fleste kiler blev yderligere inddelt i blokke til mindre matrikler. Kort fra 1806 viser tre tilbageværende gårde (defineret som anlæg med flere længer) inde i landsbyen, få udflyttede gårde i landskabet og en del oprettede husmandssteder langs vejene i den nye markstruktur. Kort fra 1842-1899 viser en smedje i forbindelse med den næsten opløste bykerne. I 1930'erne udstykkes tre grunde langs kysten, og en lille sommerhusudstykning anlægges ved Klintegårdsvej i 1960'erne. På den tid overgik flere af de tidligere husmandssteder til fritidshuse, og en del af dem er i dag liebhaverejendomme. Historien om Vester Bøgebjerg er en fortælling om et ejerlav med overvejende svært opdyrkelig jord, men også stor herlighedsværdi.

Beskrivelse

Ejerlavet ligger ned til Storebælt og grænser op til herregården Espe med lange og markante stendiger. Bygaden, der nærmest er opløst, har spredt bebyggelse bestående af stuehuse, længer og gadehuse. Den store gård, Strandgården, markerer afslutningen af landsbyen mod syd. Husmandssteder og liebhaverboliger ligger langs markveje markeret af pil og poppel. Terrænet falder mod kysten.

Bærende værdi

De tilbageværende gårdanlæg i hele ejerlavet og husmandudstykningernes mindre skala ligger med udsyn til Storebælt. De store stengærder mod Espe samt diger og vejforløb igennem husmandsudstykningerne. Gadekær og det let slyngede vejforløb, udgjorde landsbygaden.

Sårbarheder

Kulturmiljøet er sårbart overfor nedrivning og udstykning af de sidste gårde og yderligere ombygning af husmandssteder, især hvis det sker uden brug af traditionelle materialer, og hvis skala og udformning brydes.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø af lokal betydning og middel bevaringsværdi.
- Bygninger opført før 1940 er omfattet af SAVE-registrering i Skælskør Kommuneatlas, 1994.
- Beskyttede sten- og jorddiger.

Faktaboks

Adgang: Markveje og -stier er offentligt tilgængelige, men svært fremkommelige.

Vester Bøgebjergvej 98

Vester Bøgebjergvej 25

Attekøbsvej 1

Husmandssted, Vester Bøgebjergvej 68

Husmandssted, Vester Bøgebjergvej 74

32. Øster Stillinge

Landsby - landbosamfund og udskiftningstid

Kulturmiljø med én kerne og omgivelser

Kulturmiljøkernen - Øster Stillinge

Historie

Landsbyen Øster Stillinge kendes i kilder fra ca. 1370. Forleddet i stednavnet udlægges som "stille", mens efterleddet "-inge" knyttes til jernalderlandsbyer. "Øster" tyder på, at landsbyen er blevet delt og flyttet. Rytterkort fra 1769 viser 16 gårde i ring omkring et stort fællesareal, der dengang var byens forte med gadekær. Seks veje løber fra omegnen ind til landsbyen. Ved jordreformen, udskiftningen, i 1790 blev byens jorder lagt i stjerneformede kiler, bortset fra eng og mose, der blev lagt i blokke og lodder. Formålet var at samle hver bondes mark. Ca. seks gårde blev flyttet ud af byen og ud i ejerlavet. Barkemosehuse med husmandssteder ses på sognekort fra 1816-1866. Kort fra 1842 viser en smedje, mens kort fra 1901 viser en anden smedje og en skolebygning fra 1909. I bymidten kom ca. 1900 flere små gadehuse i grundmur, der gav byen et stationsbyagtigt præg. Placeringen på kanten af Tude Å og ved et moseområde har givet mulighed for at skære tagrør og tørv til brændsel.

Beskrivelse

Landsbyen er delt af den trafikerede landevej, der passerer ved gadekæret, sådan at gårdene nord herfor ikke opleves i sammenhæng med resten af byen. De store gårde er omgivet af markante træer. Gadehuse med flere bygninger på matriklen er karakteristiske for bybilledet. I et lille anlæg er der rejst en mindesten for forfatteren Zakarias Nielsen (1848-1922), der er født i sognet. Et havecenter står i kontrast til landsbyens øvrige bebyggelse.

Bærende værdi

Kulturmiljøets bærende værdi er bebyggelsesmønsteret med store gårdanlæg i ring om bymidten og den krogede bymidtes smalle gader og gadehuse med flere forskellige typer af bygninger på matriklen. Genkendeligheden af skole og smedje.

Sårbarhed

Kulturmiljøet er sårbart overfor forfald og nedrivning af bebyggelse samt udvidelser og ændringer af de små vejforløb. Landsbyen er desuden sårbar overfor ændring af byggeskik og udstykning med parcelhuse.

Udpegninger

- Værdifuldt kulturmiljø med lokal betydning og middel bevaringsværdi.
- Beskyttede sten- og jorddiger.
- Naturbeskyttelse.

Gadekær

Stillingevej 24B

Søndergaard, Stillingevej 9

Tidligere smedje, Stillingevej 15

Aftægtsbolig, Stillingevej 30

Tidligere skole, Stillingevej 33

Revidering af kulturmiljøer i Slagelse Kommune i 2020

I 2019-2020 gennemgik Slagelse Kommune sine dengang 35 udpegede kulturmiljøer. Formålet var at beskrive og afgrænse kulturmiljøerne metodisk, men også at undersøge, om de udpegede kulturmiljøer stadig kunne bære udpegningen, eller om forholdene havde ændret karakter. Tre kulturmiljøer blev udtaget af kommuneplanen.

Slagelse Kommune benyttede KulturMiljø-metoden (se side 9), der sigter på et stærkt, fagligt grundlag for planforvaltningens beslutninger. Det gælder om at have tydelige afgrænsninger på landkort, der kan bruges i planlægningen. Dertil kommer beskrivelser og analyser af både stedets kulturhistorie, byggeskik og arkitektur samt tilknytning til naturgrundlag. I praksis blev opgaven gennemført af to personer fra planforvaltningen og to personer fra Museum Vestsjælland.

Gennemgangen begyndte med en forundersøgelse, hvor de enkelte kulturmiljøers historie blev researchet, og hvor historiske fotos og kort blev fundet frem (bl.a. TRAP Danmark, Danmark set fra Luften, Arkiv.dk og Historiske Kort på Nettet). Derefter blev kulturmiljøerne besigtiget, forholdene blev fotograferet og beskrevet i metodens mange skemaer, der bl.a. forholder sig til autenticitet, fortælle- og formidlingsværdi, repræsentativitet og sårbarhed. Efterfølgende gennemskrev forvaltningen alle lokaliteter og illustrerede med fotos.

KulturMiljø-metoden sigter både på at skabe et godt arbejdsgrundlag for den kommunale forvaltning og på at bidrage til overblik ved at vurdere et kulturmiljøs fortælleværdi. Desuden bliver udpegningerne vurderet på to strenge:

- Lokal betydning, regional betydning eller national betydning
- Høj bevaringsværdi, mellem bevaringsværdi eller lav bevaringsværdi

Efter endt gennemgang valgte planforvaltningen med Museum Vestsjællands opbakning at fjerne tre kulturmiljøer fra listen. Det skete, fordi der de pågældende steder har fundet nedrivninger og ombygninger sted i et sådant omfang, at den bærende fortælling er blevet udvisket. Det understreger, at kulturmiljøerne skal beskrives tydeligt for at kunne forvaltes, men også at der skal være udbredt kendskab til kulturmiljøernes eksistens og vilje til at bevare dem, fx med en bevarende lokalplan.

Der er i moderne planteori stort fokus på kulturmiljøer, og på at de kulturmiljøer, der bevares, også bidrager til at styrke identitet og sammenhængskraft og endda kan udvikles til at være en del af kommuners bosætnings- og turismestrategi. Men – i praksis - er det svært at sikre kulturmiljøerne mod nedrivning.

Nye kulturmiljøudpegninger i Slagelse Kommune

Kulturmiljøer er en dynamisk størrelse. De repræsenterer den tid, de er rundet af, og afspejler den tid, de er udpeget i. Det sker, at de eksisterende forhold ændres, og at kulturmiljøet derfor taber sine bærende værdier, men det sker også, at nye tider ser og vurderer historiske sammenhænge anderledes og derfor efterspørger nye udpegninger af kulturmiljøer.

Når man ser kortet over Slagelse Kommunes værdifulde kulturmiljøer, er der tydeligt geografisk forskel på antallet af udpegninger. Det skyldes dels de gamle kommuners forskellige måder at håndtere kulturarv på, men også at udpegninger i landområder var kulturmiljølovens første sigte. Det efterlader byområderne med en del ikke-erkendte kulturmiljøer, som med tiden bør beskrives og udpeges. For år tilbage var der stor interesse for industrielle kulturmiljøer og i øjeblikket er der nationalt fokus på kulturmiljøudpegning af middelalderkøbstæder. Sådan skifter interesserne. Emnerne for kulturmiljøer er ubegrænsede og kan omhandle alt fra handel- og produktionssteder, boligkvarterer, rekreative arealer og velfærdsinstitutioner.

Når man beslutter, hvad der kan udpeges, skal man se på kulturmiljøbegrebets definition:

Et kulturmiljø er et geografisk afgrænset område, der ved sin fremtræden afspejler væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling.

Lokaliteten skal først og fremmest have en tydelig historie, der kan ses som en del af en helhed. Det giver også mening at overveje, hvad man vil opnå med udpegningen – handler det om historieformidling eller bevaring? Eller om at styrke lokalt medejerskab? Måske er lokalitetens bebyggelse allerede bygningsfredet eller omfattet af en bevarende lokalplan, og så vil kulturmiljøudpegningen sjældent kunne give yderligere beskyttelse. Dog kan formålet med en kulturmiljøudpegning netop være at nå længere med formidlingen af området og dermed bidrage til stoltheden over stedet og den fælles indsats for at bevare og værne om det. Konkrete eksempler på nye udpegninger kunne være købstædernes gamle bydele, stations- eller havneområder, parker og sommerhuse.

Se Lokalt Kulturmiljøråds forslag til nye kulturmiljøudpegninger på næste side.

Skriv til plan@slagelse.dk hvis du vil bidrage med forslag.

Kulturmiljørådets forslag til nye udpegninger

Korsør

Korsør Bevaringsværdige Bymidte

Algade-Slottensgade er byens ældgamle (allerede fra 1200-tallet) indfartsvej til Korsør by og slot. Algade har på en kort strækning mellem Stapels Gård og Nankes Plads seks fredede ejendomme. Sidegader som Fiskergade og Baggade har mange velholdte, historiske gadehuse. Bygninger og gadeforløb udgør et særligt historisk købstadsmiljø. Afgrænsning som lokalplan 1184 med Algade, Baggade og Slottensgade, Sylowsvej, Batterivej-Havnegade-Jens Baggesens Gade og Kirkepladsen.

Korsør Bevaringsværdige Bymidte

Halsskov Kulfyr og Lygtebakken 19

Lygtebakken er en høj morænebakke på Halsskovsiden ud til Storebælt. Her ligger to fyranlæg: Yderst på en høj skrænt ud til Storebælt et muret kulfyr fra 1801, fredet i 1959, som eneste, bevarede åbne kulfyr i Europa. Bag fyret ligger fyrmesterboligen fra 1894, hvor man på gavlen har bygget et lavt linsefyr. Krudthus og oliehus indgår i den samlede bebyggelse.

Halsskov Kulfyr

Korsør Rådhus og mindepark

Opført 1941 og tegnet af arkitekt J. Frankel i funktionalistisk stil. Bevaringsværdi SAVE 1. Hovedfacaden ses mod havnen, hvor Rådhuspladsen er parkeringsplads i dag. På modsat side i vinkel med rådhuset ligger Havnemesterboligen fra 1856, udsmykket med en portal i 1929. Også med bevaringsværdi SAVE 1. Forpladsen med springvand og skulpturen "Vandmoderen". Mod Havnegade er anlagt en lille park med mindesten for faldne i Danmarks krige.

Naturområde Kruusesminde

Gården Kruusesminde blev etableret i 1846 af skibsreder J. Kruuse på Halsskov Overdrev. Bebyggelsen lå som eneste gård i et alsidigt terræn rigt på fortidsminder. J. Kruuse var søn af færgemanden på overfarten mellem Korsør og fægangene på Halsskov, men skabte sig en formue på skibe, ejendomme, jord og et teglværk. Naturområdet Kruusesminde blev i 2024 købt af Danmarks Naturfond, mens Slagelse Kommune købte hovedbygning og øvrige boliger samt værksteder.

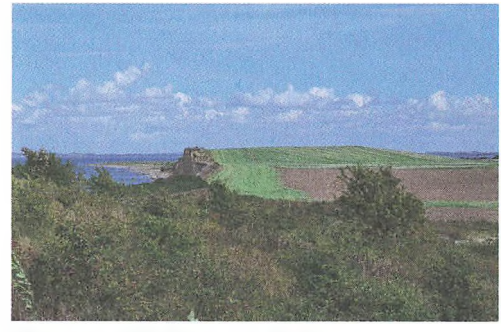

Naturområde Kruusesminde

Tårnborg

Tårnborg er opført 1160-1170 af Valdemar den Store. Det blev bygget på en høj banke på østsiden af Korsør Nor som et kvadratisk tårn til forsvar mod de vendiske stammer. Tårnborg og Tårnborg Kirke beskyttede en stor handelsplads neden for banken. Anlægget er flere gange ødelagt af borgerkrige og endeligt opgivet i 1400-tallet, da Erik af Pommern gav ordre til at nedlægge handelspladsen og flytte den til Korsør, hvorefter han gav Korsør sine købstadsprivilegier i 1425. Tårnborg Kirke vogter stadig majestætisk over området ned mod Korsør Nor.

Tårnborg

Lilleø

Lilleø, Magleø og Egø i Korsør Nor blev midt i 1800-tallet gjort landfast med Halsskov ved inddæmning. Kernen i området er det levende fiskermiljø med to gamle bådforeninger med bådhuse og skure. I omgivelserne på Lilleøs høje bakke har flere virksomheder haft til huse, bl.a. petroleumslager, kuffertfabrik og låsefabrikken Basta. Det markante, men delvist nedbrændte vandtårn på Lilleø er en del af miljøet. En del af området ligger på en skanse fra svenskekrigene.

Fiskerihavn og Værftet

Korsørs fiskerihavn ligger mellem Fæstningen og Korsør Flådestation. Fiskerihavnen har haft 15 trawlere, en bedding og er omkranset af en spunsvæg som højvandssikring. I tilknytning ses en koloni af rødmalede redskabshytter samt det træhus, hvor den søsyge HC Andersen kom i land. Værftet på Bådehavnsvej, fra 1800-tallet ejet af Carstensens Bådebyggeri og siden af Korsør Havnesmedie, drives nu af FGU.

Værftet

Skælskør

Gammetorv i Skælskør med flere rådhuse

Gammeltorv, oprindeligt Axeltorv, var Skælskørs torve- og markedsplads. Torvet er opstået i tilknytning til kirken, der er opført under Valdemar Sejr i 1200-tallet. Ved kirken ligger også en fredet Latinskole. På torvet er der siden 1300-tallet opført fire rådhuse og en rådstue. I dag eksisterer bevaringsværdig rådhusbygning med fangekælder opført i 1744 og fredet rådhus med arresthus opført i 1896, sidstnævnte er tegnet af arkitekt F. C. Hansen i historicistisk stil.

Gammeltorv med Skælskør gamle rådhus

Stationsområdet

Skælskør Station blev bygget i 1892 i forbindelse med industrialiseringens øgede jernbanenet. I 1950 ophørte persontransport og i 1975 godstransport fra stationen, hvorefter den blev et samlingspunkt for jernbaneentusiaster. I dag er stationen lukket, og der arbejdes på at skaffe penge til restaurering og transformation af bygningerne til andet formål. Det tidligere jernbanespor mod Dalmose er omlagt til gang- og cykelstien "Fodsporet".

Havnen

Skælskør opstod i 1100-tallet ved et vadested over Fjorden, som siden er blevet til Skælskør Havn, der nu ligger midt i byen med en bro, der forbinder vest- og østbyen. Gennem Middelalderen fungerede Skælskør som et vigtigt færgested, hvorfra man kunne rejse til Fyn og Langeland. I 1884 opstod skibsforbindelse til Agersø og Omø fra havnen. Fra 1924 til 2006 fungerede Marinus Møllers skibsværft, hvor der bl.a. blev bygget en del fiskekuttere til Nordsøen. I dag er havnen lystbådehavn og midtpunkt for kulturelle arrangementer.

Slagelse

Antvorskov Kloster samt Slotsalléen

Antvorskov blev anlagt af Valdemar den Store og Johanniter-ordenen omkring 1170. Bebyggelsen, der fungerede som hospital, var Johanniternes første i Norden, og ordenen fik med tiden store jordbesiddelser. Efter reformationen overgik ejendommen til kongemagten, og under Frederik 2. opførtes ca. 1580 Antvorskov Slot. Ved krongodssalget i 1770'erne blev jorderne delt og solgt, slottet forfaldt og blev nedbrudt. I 1850 blev området opkøbt af slægten Schou, som byggede et nyt "slot" i tilknytning til ruinen.

Slagelse Lystanlæg

Anlægget åbnede i 1882 som udflugtsmål og park. Siden 1835 havde det nyoprettede "Forskønnelsesselskabet" haft som mål at få et lystanlæg, så borgere kunne komme i skoven. Anlægget åbnede med slyngede spadserestier, træer, søer og traktørstedet Arnehavehus. Pandekagehus (Smedegades accisebod), musiktribune, rosenhave og labyrint har bidraget til fornøjelsen, og Anlægget er stadig byens udendørs udflugtsmål med musik, natur og frirum.

Skælskør Station

Skælskør Havn

Slagelse Lystanlæg

Valbygaard

Herregården Valbygaard blev opført efter nedlæggelsen af landsbyen Store Valby i 1770'erne. Udgravninger har påvist bebyggelse på stedet fra tidlig Middelalder til 1700-tallet. Den nuværende hovedbygning er bygget i 1850'erne ved arkitekt L.A. Winstrup i nederlandsk renæssance. Valbygaard er fredet. Avlsgården og mejeribygningen er også fra 1850'erne og tegnet af arkitekt F. Meldahl. Omkring bygningerne er anlagt en have i engelsk stil. Der er en lindeallé og en mindestøtte.

Jernbjerggård

Gården blev oprettet af C.G. Kierulff midt i 1800-tallet, da han flyttede sit brændevinsbrænderi til Jernbjerg Mark. I 1902 blev gården del af Kompleks Kierulff, Slagelse Konserves Fabrikker, og i 1920 blev Jernbjerggård forsøgsgård under De Danske Spritfabrikker. I 1920'erne blev bygningerne nyopført. Gær- og spritfremstilling ophørte i 1975, og Jernbjerggård blev købt af Slagelse Kommune, der senest har benyttet ejendommen til landbrugsskole.

Spritfabrikken på Valbyvej

H.P. B. Kierulff etablerede 1902 Kompleks Kierulff, Slagelse Spritfabrik. Da staten 1918 indførte store afgifter på sprit, afhændede Kierulff til De Danske Spritfabrikker og Spritfabrikken Fortuna. A.C. Clausen kan være arkitekt på fabriksbygningerne. Der blev produceret sprit på Valbyvej indtil 1957 og gær frem til 1975. Herefter blev ejendommen købt af Slagelse Kommune, der senest har etableret Kokke- og Tjenerskole og skolehjem i de karakteristiske bygninger.

Slagelse Gamle Sygehus

Efter første verdenskrig og den spanske syge, blev der i 1920 bygget et nyt medicinsk-kirurgisk sygehus på Fælledvej. Der var plads til 105 patienter. I 1924 overtog kommunen desuden det nærved liggende Slagelse Garnisons Sygehus fra 1913 til brug for epidemiafdeling. Også et kapel, en køkken- og vaskeribygning samt lægebolig blev opført i 1920'erne af samme arkitekt, Knud Larsen, der har bygget en lang række boliger og institutioner i byen. Bygningerne er i dag del af Slagelse Sygehus.

Jernbjerggård

Spritfabrikken på Valbyvej

Slagelse Gamle Sygehus

Baggrund for begrebet kulturmiljø

Kulturmiljø er et begreb, der i 1990'erne blev lanceret som supplement til fredede bygninger og bevaringsværdige bygninger. Kulturmiljøer har en stærk fortællekraft og omfatter en helhed af flere synlige, historiske elementer, der adskiller sig fra omgivelserne.

Et kulturmiljøråd er et lokalt eller regionalt forankret, tværfagligt råd, der arbejder for vores kulturarv.

Den faglige definition af et kulturmiljø: "Et kulturmiljø er et geografisk afgrænset område, der ved sin fremtræden afspejler væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling". (De Kulturhistoriske Interesser i Landskabet, Skov- og Naturstyrelsen, 1996).
Med lidt flere ord kan man sige, at

- Et kulturmiljø består af flere sammenhængende elementer, fx bygninger, anlæg, infrastruktur og landskab.
- Et kulturmiljøs elementer udgør en tydelig historisk og vigtig fortælling om vores samfund.
- Et kulturmiljø adskiller sig fra sine omgivelser og kan derfor afgrænses.

Begrebet kulturmiljø blev først præsenteret af daværende miljøminister Svend Auken i en kronik i dagbladet Politiken i 1994. Navnet, der er sammensat af ordene kultur og miljø, understreger, at kulturmiljø var tænkt som en del af miljøpolitikken. Begrebet lagde en ny linje, der i første omgang sigtede på at bevare helheder i det åbne land, og siden kom også byerne med. Helhederne kunne bestå af anlæg, vejforløb og bebyggede sammenhænge.

Kommunernes planmyndigheder har metodefrihed til at beslutte, hvordan kulturmiljøer udpeges. Værdifulde kulturmiljøer skal optages i kommuneplanen og fremgå af plandata.dk. Kulturmiljøbegrebet har ikke i sig selv nogen bevaringsbestemmelser og anbefales derfor fulgt op af lokalplaner og bygningsudpegninger.

Loven om Regionale Faglige Kulturmiljøråd blev vedtaget i 1997. Til forankring og støtte for arbejdet blev i hvert amt nedsat et regionalt, fagligt kulturmiljøråd. Rådene skulle bidrage til amternes kortlægning og udpegning af kulturmiljøer og derudover gå aktivt ind i bevaringsarbejdet, når kulturarv var truet. Kulturmiljørådenes medlemmer blev udpeget med forskellige fagligheder indenfor historie, etnologi, arkæologi, arkitektur, biologi og lokalkendskab. Rådene havde ingen formel myndighed. I Vestsjællands Amt blev Kulturmiljørådet nedsat i 1998.
Skov- & Naturstyrelsen udgav i slutningen af 1990'erne en række bøger om de nye forvaltningstiltag og gennemgik heri metoder til at screene fysiske levn fra alle historiske perioder, bebyggelsesformer samt natur- og landskabstyper. Trods disse vejledninger foregik arbejdet forskelligt i landsdelene.

I Vestsjællands Amt udførte et konsulentfirma grundarbejdet vha. en registrant over historiske lokaliteter, som Vestsjællands Amtsmuseumsråd havde beskrevet i 1983. Det resulterede i Beskrivelser af Kulturmiljøer i Vestsjællands Amt (Planlægningsdokument nr. 3, 2001). Her blev ca. 200 lokaliteter beskrevet som udgangspunkt for konkrete udpegninger af kulturmiljøer.

Det nye planbegreb tog tid at lære at kende. Til en start brugte Vestsjællands Kulturmiljøråd både betegnelsen lokalmiljøer og kulturhistoriske helheder om kultur-

miljøerne. Rådet havde indledt et samarbejde med amt og kommuner og udtalte, at en væsentlig del af rådets opgave bestod i at formidle viden om kulturmiljøer, idet viden i sig selv kunne bidrage til sikringen af værdifulde kulturmiljøer.

Efter få år i arbejdstøjet – i 2001-2002 - overgik kulturarvsområdet og forvaltningen af Faglige Kulturmiljøråd fra Miljøministeriet (Skov & Naturstyrelsen) til Kulturministeriet og (Kulturarvsstyrelsen). Kulturmiljørådene arbejdede videre med forslag til udpegninger og indsigelser mod nedrivning af bygningsarv, men i 2004, hvor Strukturreformen blev planlagt, overgik kulturmiljørådene fra at være lovpligtige til at være frivillige.

Ved Strukturreformen i 2007 blev amterne nedlagt, og forvaltningen af kulturmiljøerne overgik til landets kommuner. Kun få kulturmiljøråd overlevede. I Vestsjælland var der frem til første kommunalvalg fortsat et flerkommunalt kulturmiljøsamarbejde, men herefter blev rådet nedlagt. Efterfølgende fortsatte de nye kommunale forvaltninger kulturmiljøarbejdet i større eller mindre grad - også i samarbejde med lokale statstanerkendte museer.

Hvor kan jeg læse mere?

Slagelse Kommunes hjemmeside
Slagelse Kommunes kommuneplan med gældende kulturmiljøudpegning

Slots- og Kulturstyrelsen om kulturarv

Arkiv.dk

Udgivelser

KulturMiljø-metoden, Mette Slyngborg m.fl., 2018
Hvad er et kulturmiljø, Per Grau Møller m.fl., 2023
Vores Fælles Skatkammer (Realdania 2015)
Kulturhistorien i Planlægningen (1996)
Kulturhistorisk Inddeling af Landskabet (1997)
Udpegning af Værdifulde Kulturmiljøer i Regionplanlægning (1999)

Boeslunde, dronefoto

Alleén ned mod Espe Gods

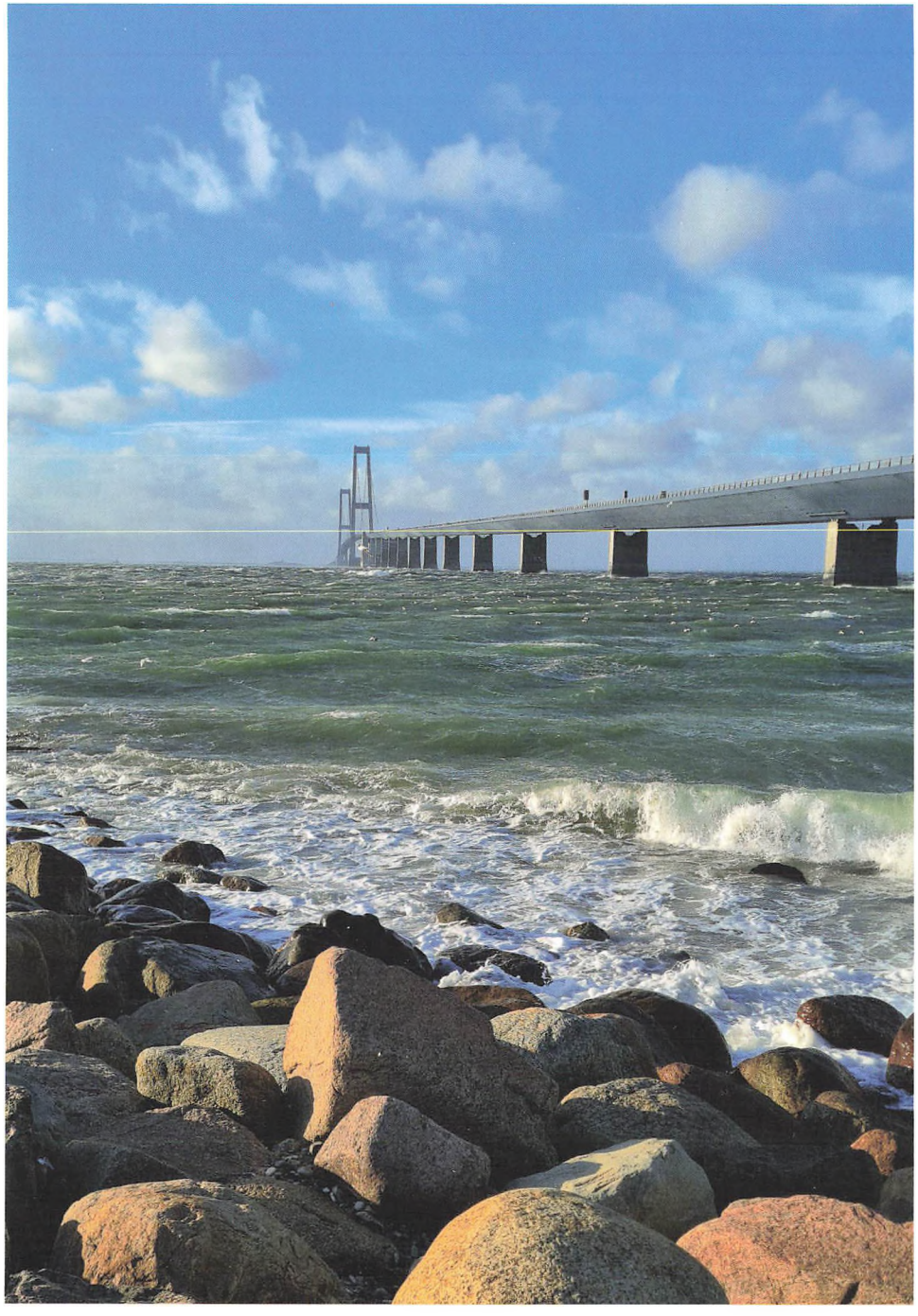

Kulturmiljøer repræsenterer forskellige tider i historien, forskellige bebyggelsestyper, temaer og anlæg. De skal være med til at sikre, at alle mennesker kan se deres egen historie som bidrag til den store, fælles historie. Kulturmiljøerne fortæller også, at samfund til alle tider har forskellige måder at indrette sig på, og dette kan vi bruge både praktisk og teoretisk i udviklingen af fremtiden.

Bogen "Værdifulde Kulturmiljøer i Slagelse Kommune 2025" beskriver kommunens 32 udpegede kulturmiljøer med kort og fotos og fortæller interesserede læsere om, hvad det vil sige, at et område udpeges som kulturmiljø. Udpegningerne er sket efter KulturMiljø-metoden, som bogen også fortæller lidt om. Lokalt Kulturmiljøråd foreslår desuden en række nye kulturmiljøudpegninger.

Bogen er skrevet af Lokalt Kulturmiljøråd i samarbejde med Slagelse Kommune, Bevaringsforeningen for Korsør og Omegn, Skælskør Bevaringsforening, Slagelse Bevaringsforening, Slagelsearkiverne, DN Slagelse og Museum Vestsjælland.

ISBN: 97887-992